Liviu Groza

CONTRIBUȚII LA MONOGRAFIA CARANSEBEŞULUI

NAGARD
editura
Lugoj 2006

LIVIU GROZA

CONTRIBUŢII LA MONOGRAFIA CARANSEBEŞULUI

NAGARD
editura
Lugoj, 2006

Editura NAGARD Lugoj
Str. Timişoarei nr. 127
305500 - Lugoj - România
Tel./Fax: 0256 350560
e-mail: office.l@fedprint.ro
www.fedprint.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
LIVIU GROZA
Contribuţii la Monografia Caransebeşului / Liviu Groza - Lugoj, NAGARD, 2006
176 p; 17/24 cm
I.S.B.N.: 973-7690-42-7
978-973-7690-42-5

Paginare: Marius Enache
Scanări planşe şi coperta: Sorin Cârstoiu
Fotografii: Doru Bălăşoiu, Ilie Vlădulescu şi Petru Pagu
Corectura: prof. Ana Paica
Redactor carte: Ioan Iftode

Tipărit la FEDPRINT S.A. Bucureşti, Sucursala Lugoj,
Tel./fax: 0256 / 35 05 60
www.fedprint.ro

PREFAŢĂ

Credincios locului în care s-a născut, Liviu Groza a scris şi publicat cărţi care pot constitui capitole la o posibilă monografie a municipiului Caransebeş.

Când mi-a propus să îi prefaţez cartea, am ezitat iniţial, dar după ce am citit manuscrisul, mi-am dat seama că mi s-a atribuit o cinste ce mă onorează şi am aici un motiv public să-i aduc sincere mulţumiri pentru tot ceea ce a făcut în folosul urbei noastre.

Volumul de faţă cuprinde etape şi perioade diferite din istoria oraşului şi am constatat că Liviu Groza ne prezintă faţa nevăzută a municipiului nostru, dovezi unice şi evenimente scoase la lumină pentru prima dată.

Cu resurse proprii, domnia sa a cercetat bogatul tezaur de documente existente în arhivele vieneze referitoare la regimentul caransebeşan de graniţă şi la tot ce a ţinut de evoluţia cetăţii noastre în acele vremuri. Astfel, a reuşit să publice ineditul şi toate nestematele sale pe care ni le-a pus la dispoziţie cu generozitate, devotament şi bunăvoinţă.

M-a impresionat în mod deosebit capitolul „Piaţa din Caransebeş, o carte de istorie", atât prin titlu cât şi prin conţinutul său. De la banala piaţă locală, autorul ne duce cu ani în urmă, descriind cu răbdare şi migală unele momente care s-au desfăşurat în acest loc, care cu fiecare an ce trecea, devenea tot mai reprezentativ şi emblematic pentru această regiune.

Bogat ilustrată, cartea se vrea parcă a fi un film în care cititorul priveşte oraşul, iar conţinutul te captivează şi creează momente care te obligă parcă să te contopeşti cu cetatea şi să devii părtaş la momente istorice inedite. Toate acestea te fac mândru (cuvânt drag bănăţenilor) că eşti locuitor al Caransebeşului, gugulan în Ţara Banatului, brav român la graniţa Europei.

Discuţiile pe care le-am purtat cu Liviu Groza m-au convins că este un împătimit al locului, un truditor în folosul comunităţii, care prin ceea ce a realizat îşi merită pe deplin răsplata de a fi declarat Cetăţean de Onoare

şi apreciat ca atare în oraşul în care a trăit o viaţă. Cu toată bucuria recomand cartea celor interesaţi şi nu numai, cu convingerea că vor fi încântaţi de lectura ei, la fel cum şi eu am trăit clipe care m-au înălţat mult sufleteşte şi m-au făcut să fiu mândru de înaintaşii şi contemporanii mei.

Ion Marcel Vela
Primar al Municipiului Caransebeş

PIAŢA DIN CARANSEBEŞ, O CARTE DE ISTORIE

Cercetătorii care s-au ocupat de istoria oraşului Caransebeş, au ajuns la părerea că acesta este un oraş spontan ce a crescut puţin câte puţin în jurul unui donjon care a fost construit aici datorită condiţiilor militare şi social-economice favorizante.[1]

În jurul donjonului au fost construite case care au fost împrejmuite cu un zid de piatră dând naştere unui oraş fortificat.

Din documentele vremii rezultă că oraşul a avut două pieţe: una în interiorul zidurilor, iar cea de a doua în afara acestora. În sprijinul acestei afirmaţii stă un document emis la 23 ianuarie 1598 la Alba Iulia în care se vorbeşte de vânzarea unor case şi loturi de pământ în Caransebeş: „ ... cele două case aflate în piaţă, în afara zidului oraşului Caransebeş ... ”[2] De la această dată documentele abundă numind piaţa Caransebeşului „piaţa oraşului interior” sau „piaţa oraşului Caransebeş din interiorul zidurilor” etc.

Situat pe importante căi comerciale era firesc ca şi aici să se dezvolte un comerţ ce va fi mereu în plină ascensiune.

Samuel Goldenberg, într-un studiu al său, face următoarea precizare: „ Aşezarea Caransebeşului la întretăierea a două artere comerciale l-au transformat în a doua jumătate a secolului al XVI-lea într-un important centru de tranzit, spre care gravitau negustorii <greci> cu mărfurile lor <turceşti>, în drum spre principatul Transilvaniei.”[3]

La această afirmaţie stă şi motivaţia numelui oraşului. Analizând etimologia cuvântului Caransebeş, Vasile Bogrea scria că : „ aspectul actual al numelui, se dovedeşte a nu fi decât un reflex prin metateză a lui Caravansebeş < târg (de caravane cu han > pe apa Sebeşului.”[4]

Plecând de la aceste precizări mi-am propus ca în cele ce urmează să descriu câteva aspecte social-politice şi cultural-artistice ce au avut loc în piaţa mare a oraşului.

*

În anul 1738 au avut loc în oraş trei evenimente care au dus populația în mare suferință:

- războiul austro-otoman desfăşurat şi pe teritoriul oraşului [5];
- ciuma adusă în zonă de Regimentul 26 infanterie [6];
- răscoala antihabsburgică ce a avut un deznodământ dramatic chiar în piața mare a oraşului.

Pentru descrierea masacrării românilor mă voi folosi de prețioasele date scrise de Nicolae Stoica de Hațeg în a sa Cronică a Banatului: ***„ În noiembrie 1738 în Caransebeş zi de târg. Pre poruncă regimentele de raitări, husari din Lugoj de noapte plecând, două stații călcând, pre amiază Caransebeşu cu târgul său toate părțile făr veste lovind, oameni, femei, copii, feate, preoți, negustori, în biserica românească şi nemțească, ce la franciscani scăpară, cu ei împreună ascuțişul sabiei şi puştilor jertfă s-au dat. În biserici şi-n case focul i-au mistuit ... au tăiat, au ars, să se pomenească."***[7]

Mărturie a acestui eveniment stau osemintele găsite cu ocazia săpăturilor arheologice efectuate la ruinele bisericii din centrul oraşului.[8]

*

În anul 1791 căpitanul Paulé şi maiorul Deverté au amenajat piața oraşului. Loturile de pământ au fost vândute negustorilor români „la licitație prin bătaie de tobă acelora care plătesc cel mai mare preț". Fericirea face ca în posesia mea să se găsească o copie a sistematizării respective.[9]

*

În anul 1810 s-a ridicat crucea din piață prin grija negustorului George Băiaş.[10] Pe fața principală a crucii a fost pictată Sf. Treime.[11] Crucea a fost renovată în anii 1814 şi 1856 când a fost împrejmuită cu un gard din fier forjat.

În anii de tristă amintire icoanele de pe cruce au fost martelate şi acoperite cu mortar.[12]

*

În anul 1878, în urma unui incendiu devastator, s-a hotărât înființarea unui grup de pompieri voluntari care erau subordonați primăriei.

Sediul pompierilor a fost pe malul Canalului Morilor lângă actualul monument PRO PATRIA.[13]

În fiecare an, la 4 mai, pompierii oraşului îşi sărbătoreau patronul „Sf. Florian".[14] Cu acest prilej, în piața mare a oraşului, aveau loc demonstrații specifice după care urma defilarea grupului de pompieri. Seara avea loc „Balul pompierilor" care se desfăşura cu mult fast.

În anul 1929 când s-au împlinit 50 de ani de activitate, Comitetul de conducere şi pompierii oraşului au hotărât să facă un tablou cu fotografiile lor.[15]

Am extras din tabloul respectiv numele şi funcțiile ce le-au îndeplinit. Din Comitet au făcut parte: Friederik Pauk preşedinte, Otto Lachstädter şi Karl Schwab membri de onoare, Eugen Vrazsda, Rudolf Munk, Ioan Penția, Isidor Tătariu şi Constantin Suru, membri în comitet, Dr. Aurel Iorga medic, Dr. Gheorghe Ianculovici jurisconsult, Ştefan Farago şi Ioan Târziu controlori, Constantin Căltun casier şi Liviu Demetrovici secretar. Din grupul pompierilor voluntari au făcut parte: Georg Iamandi comandant, Raymond Beck vicecomandant, Johan Zimmer adjutant, Nicolae Jula, Andreas Kuban, Wilhelm Jrian şi Mihail Schwatz comandanți de secție, Mihail Felber, Julius Kutil şi Nicolaus Kuban corporali, Victor Sladek rechizitoriu, Josif Böhm, Gheorghe Suru, Adalbert Szeiler, Petri Boşneag, Johan Rusalin, Anton Wekelmann, Julius Janda şi Moise Pasere comandanți de grupă, August Lichtl, Pavel Suru, Ioan Popovici, Ferdinand Neidenbach, Karl Dehelean, Franz Stuiber, Franz Schill, Vasile Mărcuț, Franz Walner, Ioan Bojin, Nicolae Petri, Peter Hoff, Franz Postpischil, Emerich Schneier şi Franz Wendyo pompieri

*

În anii 1874, 1875, 1878 şi 1884 în piața mare au avut loc mari manifestații ale românilor grăniceri din cele 94 de comune ale fostului regiment confiniar, cu ocazia alegerii Generalului Traian Doda ca deputat în Dieta de la Budapesta.

Am ales, din presa vremii, un citat din care rezultă entuziasmul în care a fost depusă candidatura Generalului Taian Doda în iunie 1884: ***„Pornim la crucea din piaţă. O delegaţie merge să aducă pe alesul deputat. Bătrânii întind o horă şi joacă până soseşte în mijlocul nostru domnul general... La finea cuvântărilor entuziasmul era să nu mai aibă capăt, când iată vreo 20 de doamne române, fiecare încărcată cu buchete de flori, se apropie de domnul general oferindu-i florile. Deputatul nu mai ştie unde să pună florile. Bătrânul Băiaş le află îndată locul. Le înşiră jur împrejur pe cruce lăsând să atârne plănticile tricolore. Discursul generalului se termină cu <Să trăiască naţiunea română>. Lăutarii cântă <Deşteaptă-te române>".***[16]

*

În anul 1893 primăria oraşului a emis un „Regulament de piaţă" prin care se reglementa desfăşurarea comerţului cu ocazia târgului săptămânal ce avea loc joia şi cel anual ce avea loc în luna februarie.[17]

La regulamentul respectiv a fost anexat un plan al oraşului pe care s-au fixat, cu cifre arabe, locurile ce urmează să le ocupe comercianţii, meseriaşii şi agricultorii pentru vânzarea mărfurilor.

În piaţa mare a oraşului au fost repartizaţi vânzătorii de fructe şi verdeţuri, vânzătorii de turtă dulce şi brânzeturi, vânzătorii de pălării, curelarii şi frângherii.[18]

Acest regulament a rămas în vigoare până în anul 1956 când piaţa din faţa din faţa primăriei a fost mutată pe actualul loc, aici fiind amenajat un parc ce dăinuie şi astăzi.

*

Iniţiativa de a se construi un local nou al primăriei oraşului a aparţinut lui Constantin Burdea pe atunci primar al Caransebeşului.[19]

Lucrările au început la 10 iunie 1902[20] şi s-au terminat la 20 septembrie în acelaşi an. Clădirea a fost construită în locul a trei case (nr. topo 453, 454 şi 683) care au fost cumpărate de primărie şi demolate.

La inaugurare a fost rostit un cuvânt festiv de către Ion Bartolomei secretarul primăriei.[21]

Cu ocazia inaugurării localului a fost tipărită o carte poştală ilustrată.[22] Pe verso acesteia s-a trecut meniul care a fost servit la masa festivă: supă, peşte, maioneză şi sos tătărăsc, diferite fripturi, compot şi salată, torturi, fructe diferite şi vin de Badacioni.[23]

*

Nevoia de cultură cinematografică a impus construirea unui local destinat proiecţiilor de filme (fie iniţial şi mute).[24]

Câţiva funcţionari din primărie au propus ca zidirea cinematografului să se facă în parcul oraşului prin tăierea câtorva arbori. Autorităţile militare nu au fost de acord cu această propunere motivând că localul respectiv ar fi prea aproape de magazia de armament şi materiale militare. Un număr însemnat de locuitori ai oraşului au fost şi ei împotriva acestei idei spunând că se distruge parcul socotit un loc de agrement.

S-a adoptat propunerea construirii cinematografului lângă primărie. Pentru aceasta s-a cumpărat casa văduvei Haasz care a fost demolată. Costul clădirii cinematografului „LUNA" s-a ridicat în 1913 - anul când a fost terminată - la 85.510 coroane.[25]

Odată cu darea în funcţiune a cinematografului a fost aprobat şi regulamentul de funcţionare al acestuia. Articolul 1 din acest regulament prevedea că: ***„Cinematograful comunal are ca scop organizarea reprezentaţiilor cinematografice, dar este destinat şi pentru spectacole teatrale, concerte, conferinţe şi alte manifestaţii culturale".***[26]

Menţionez că scopul propus a fost îndeplinit cu prisosinţă. Spun aceasta având în vedere că aici a concertat George Enescu, a fost prezentată opereta Crai Nou a lui Ciprian Porumbescu, a găzduit trupe teatrale din Bucureşti cu George Vraca şi alţii.

*

La 22 ianuarie 1914 primarul oraşului, Octavian Bordan, a propus ridicarea în piaţa primăriei a statuii împărătesei Elisabeta (Sissy) care era şi patroana oraşului. Ideea a fost preluată de reuniunile femeilor ortodoxe, catolice şi izraelite. Operă a sculptorului Ioan Horvay, statuia a

fost dezvelită la 6 mai 1918 în prezența oficialităților[27], a reuniunii femeilor amintite[28] şi a unui numeros public.

Statuia a fost amplasată în apropierea laturii de sud a bisericii romano-catolice.[29] La sărbătoarea respectivă nimeni nu bănuia că statuia împărătesei va avea un sfârşit atât de dramatic.[30]

*

Ziua de 25 octombrie 1918 (st. v.) pentru Caransebeş este o zi ce trebuie scrisă cu litere de aur în cartea oraşului deoarece atunci, în aclamațiile mulțimii ce era adunată în piața din fața primăriei, a fost ales Consiliul Național Român din Caransebeş.

Sala mare a primăriei (astăzi ea se numeşte <Sala 1 Decembrie 1918>) a fost neîncăpătoare pentru locuitorii oraşului care au ținut să fie prezenți spre a-şi manifesta acceptul lor la alegerile respective.

Tineri şi tinere împărțeau participanților din piața primăriei cocarde tricolore care erau imediat puse la piept ca mărturie că au fost prezenți la această zi memorabilă.

La încheierea şedinței, într-o atmosferă greu de imaginat, cei prezenți au propus să se arboreze steagul românesc pe primărie. Neavând la dispoziție o scară, un grup de tineri au format o piramidă pe care s-a urcat Iofa Dolnea, care în aclamațiile mulțimii a aşezat steagul românesc acolo unde îi era locul de drept. În acest timp corul Reuniunii de Cântări şi Muzică a intonat mobilizatoarele melodii <Trei culori cunosc pe lume> şi <Pe-al nostru steag e scris unire>.

Din piața primăriei întreaga suflare s-a deplasat la reşedința episcopală unde vlădica Miron Cristea le-a dat binecuvântarea.[31]

*

28 iunie 1919, în piață, la cruce, s-a adunat mulțime de caransebeşeni în frunte cu episcopul Miron Cristea aşteptând sosirea armatei române în oraş.

La ora 18,00 coloana soldaților români a intrat în piață în frunte cu generalul Bădescu şi colonelul Buică.

Am ales din cuvântul rostit de vlădica din Caransebeş un citat ce mi s-a părut semnificativ pentru cele petrecute: ***„...Iar noi românii***

bănățeni v-am aşteptat cum aşteaptă cerbul însetat apa cristalină din izvorul de munte, cum aşteaptă robul o rază de lumină, cum aşteaptă creştinul ziua de Paşti – ca să implântați parul stăpânirii româneşti pe cel din urmă petic de pământ strămoşesc – vă îmbrățişăm cu toată căldura inimii noastre, mulțumindu-vă pentru clipele de fericire ce ni le-a cauzat venirea voastră, care sunteți aicia la voi acasă...”[32]

După cuvintele de bun venit, rânduiala fie ea şi cea militară, s-a risipit iar îmbrățişările dintre ostaşi şi locuitorii oraşului păreau că nu se mai termină.

A fost sărbătoarea fericirii ce a statornicit în oraş acea linişte asigurată de soldatul român biruitor la Mărăşti, Mărăşeşti, Oituz şi în multe alte locuri unde sângele eroilor s-a amestecat cu pământul patriei.[33]

*

Marile sărbători şi aniversări se desfăşurau în piața din fața primăriei cu mare fast după un plan bine chibzuit.

Fericirea face că ni s-a păstrat un asemenea document din care rezultă dispunerea oficialităților, a unităților militare şi a şcolilor din oraş. Tot din acea perioadă avem şi o fotografie cu garda drapelului Batalionului 2 grăniceresc.[34]

*

Savantul Nicolae Iorga a vizitat oraşul de trei ori. În anul 1906 a poposit câteva zile fiind găzduit la reşedința episcopală. A vizitat oraşul şi cimitirul Sf. Ioan Botezătorul despre care a spus că este un „cimitir istoric”.

În anul 1922 Nicolae Iorga a onorat invitația făcută de pr. prof. dr. Vasile Loichiță. A insistat să viziteze Liceul Traian Doda. După ce a admirat dansul căluşarilor din Obreja s-a fotografiat cu aceştia. În oraş a fost mereu însoțit de Filaret Musta şi de Dr. Constantin Popasu.

În anul 1931 a trecut prin Caransebeş, prilej deosebit de a fi ascultat de mulțimea de orăşeni prezentă în piața primăriei unde s-a construit o tribună împodobită cu crengi de brad şi ghirlande de flori.[35]

*

„Un hâtru bun de glume" Victor Petculescu[36] şi-a construit pe Canalul morilor (Erugă) în apropierea primăriei un chioşc unde comercializa ţigări, ziare şi cărţi vechi.[37] Era al doilea anticar din oraş după librarul Paulcescu. Îşi achiziţiona cărţile de la tinerii orăşeni care voiau să vizioneze un film sau vreo piesă de teatru la cinematograful LUNA. Cu spiritul său de comerciant, Petculescu privea când la carte când la vânzător, apoi fixa preţul.

Chioşcul lui Petculescu mai adăpostea şi un mic bufet cu băuturi tari şi bere. Clienţii lui erau din pătura de mijloc a orăşenilor. Veneau aici nu numai să se cinstească, ci să discute aprins despre politica vremii. Era, cum s-ar zice, ziarul lor vorbit. Când a început războiul Victor Petculescu a afişat o hartă mare în jurul căreia se purtau discuţii aprinse despre mersul frontului. Pe toţi îi interesau locurile pe unde au ajuns soldaţii regimentului 96 infanterie. Veştile de pe front erau cenzurate fapt pentru care intra în funcţie spiritul lor inventiv. Aşa se face că într-o scrisoare trimisă de pe front, expeditorul a scris: „AM AJUNS LA COŞARUL NOSTRU". Cum pe unul din hornarii oraşului îl chema KUBAN, toţi au înţeles pe unde se războieşte regimentul caransebeşan.

La vestea că Victor Petculescu a trecut la cele veşnice i-a întristat pe fidelii lui clienţi. Un timp chioşcul a fost administrat şi deservit de soţia răposatului, dar vremurile a obligat-o să îl abandoneze. Mai târziu chioşcul a fost demolat şi odată cu el s-a şters o filă din viaţa cotidiană a oraşului.

*

În perioada interbelică seară de seară, din primăvară până în toamnă, parte din orăşenii cu o stare economică mai precară se grupa sub castanii din faţa Cafenelei Central[38] să îl asculte pe Luţă Ioviţă care îi desfăta cu torogoata lui.[39]

E drept că artistul din Dalci era angajatul cafenelei, dar i se umplea inima de bucurie când auzea aplauzele celor ce îl ascultau.

*

În anul 1935 s-a sărbătorit împlinirea a 70 de ani de la instalarea episcopului Ioan Popasu în scaunul eparhiei Caransebeşului. Sărbătoarea nu a fost un simplu act de pietate, ci un prilej de reculegere, de aducere

aminte. Acest lucru i-a îndemnat pe mai marii episcopiei să eternizeze memoria lui Popasu printr-un monument.[40]

Prin grija preoţilor parohi a fost strânsă suma necesară, astfel că bustul episcopului a fost terminat pentru acest moment festiv.

La 6 octombrie 1935, în prezenţa unui numeros public, a fost dezvelit bustul episcopului Ioan Popasu, aşezat în locul unde cu ani în urmă a stat statuia împărătesei Elisabeta (Sissy).[41]

*

La 21 ianuarie 1941 a fost declanşată rebeliunea legionară în oraşele unde organizaţiile lor erau mai influente.[42]

În Caransebeş, după ce au confiscat toate magazinele ce au aparţinut evreilor, conducerea legionară de aici împreună cu mulţi legionari din oraş şi din zonă, s-au adunat la sediul lor (fostele birouri OCL) de unde s-au deplasat în localul primăriei unde s-au baricadat.

Antonescu a ordonat armatei să reprime rebeliunea legionară acolo unde ea se manifesta. Modul în care a fost reprimată rebeliunea legionară în Caransebeş mi-a fost relatată de comandantul regimentului de atunci, colonelul Fortunescu.[43]

„M-am prezentat la poarta principală a primăriei unde am prezentat ultimatumul armatei şefului legionarilor baricadaţi. Răspunsul acestuia a fost negativ, ferm şi dur ceea ce m-a determinat să iau măsuri în consecinţă. Am adus în piaţa primăriei trupe de diverse arma dotate cu muniţie suficientă. În prima linie am aşezat infanteriştii printre care am postat grupe de aruncătoare de 50 mm. Pe flancuri am aşezat câte o baterie de tunuri de 45 mm., iar în imediata apropiere a infanteriştilor am aşezat o companie de branduri de 81,4 mm. Trăgătorii de elită i-am instalat în locurile cele mai avantajoase şi fiecăruia i-am dat în primire câte o fereastră din localul primăriei. Ei aveau misiunea să tragă asupra celor care apăreau la geamuri şi deschideau foc asupra noastră. Trei tanchete am ţinut în rezerva mea, locul lor fiind lângă cruce. Misiunea lor era să treacă la urmărirea celor ce ieşeau din localul primăriei. Poarta mare a primăriei am blocat-o cu o tanchetă şenilată. Cazarma regimentului

a fost păzită de santinele şi de patrule ce circulau pe străzile din imediata ei apropiere. După ce am realizat dispozitivul de luptă m-am adresat pentru ultima dată celor baricadaţi. Nu pot să ştiu pe ce s-au bazat dar şi de astă dată mi-au răspuns că nu vor părăsi localul primăriei. Faţă de această situaţie m-am văzut obligat să deschid focul cu întregul armament. Scopul focului a fost să produc panică şi frică, ceea ce s-a şi întâmplat. După cinci minute de foc am primit semnale luminoase şi strigăte prin care mi se cerea să încetez focul. Am ordonat încetarea şi am format din soldaţii de infanterie o pungă unde am primit pe cei din primărie. Ofiţerii şi subofiţerii i-au percheziţionat confiscând armamentul ce îl aveau asupra lor. Aveau doar pistoale de calibru mic. La terminare i-am încolonat şi sub escortă ne-am deplasat în cazarma regimentului. Din trupa rămasă în piaţă am format echipe de voluntari care au scotocit toate încăperile din primărie şi din sediul organizaţiei. Aşa s-a încheiat rebeliunea legionară din Caransebeş. Păcat că aceşti <răzvrătiţi> nu şi-au dat seama de forţa regimentului caransebeşan".[44]

*

În anul 1987 a început demolarea clădirilor de pe strada Mihai Viteazul. Am fost prezent la demolări în mod deosebit la săparea fundaţiei pentru noile blocuri. Am făcut aceasta deoarece cu ani în urmă, când s-a introdus canalizarea pe această stradă, muncitorii au dat peste un zid masiv de piatră. Cum era şi firesc, l-am fotografiat crezând că acolo ar putea fi o construcţie cu caracter militar, respectiv un avanpost al cetăţii.[45]

Când buldozerul a adus la lumină conturul bisericii, au fost sistate lucrările edilitare şi s-a deschis şantierul arheologic cu săpături sistematice.[46]

Pentru o mai bună cunoaştere în ansamblu a zonei, au fost executate recunoaşteri şi fotografii aeriene.[47]

Terminate fiind cercetările arheologice, s-a trecut la consolidarea zidurilor, la studierea materialului rezultat în urma săpăturilor şi publicarea lui.[48]

Ruinele bisericii au intrat în circuitul turistic al oraşului fiind un adevărat punct de atracţie.[49] Având în vedere importanţa istorică a ruinelor, primarul oraşului, domnul Ion Marcel Vela a hotărât să îl pună în valoare prin amenajări moderne.[50]

*

21 decembrie 1989. Mişcarea anticomunistă în Caransebeş a acţionat cu mulţi ani în urmă având însă un caracter sporadic şi neorganizat.

Însufleţiţi de acţiunile revoluţionare din Timişoara, caransebeşenii au trecut la activităţi anticomuniste. Iniţial acestea au avut loc în cadrul intreprinderilor, apoi, începând cu ziua de 21 decembrie ele s-au desfăşurat în stradă.

Muncitorii şi funcţionarii de la Intreprinderea Constructoare de Maşini (ICM) mobilizaţi de Drăghiţă Zaharia s-au încolonat în vederea participării la adunarea ce urma să aibă loc în faţa primăriei. Concomitent s-a format o coloană de muncitori la Antrepriza de Construcţii Hidrotehnice (ACH) sub conducerea lui Theodor Gheorghe. Mobilizaţi de Ioan Căprioru şi muncitorii de la Combinatul de prelucrarea lemnului de la Balta Sărată au pornit încolonaţi spre centrul oraşului. Acelaşi lucru l-au făcut şi angajaţii CFR sub conducerea lui Jurcă Petru.

Uniţi în faţa primăriei cei prezenţi, la care au aderat şi o parte din populaţia oraşului, au început să scandeze lozinci anticomuniste.[51]

Sub presiunea mulţimii a fost ocupat localul primăriei, oraşul fiind declarat „ORAŞ LIBER".

Pentru reuşita mişcării era necesar să fie întrerupte legăturile telefonice şi curentul electric la sediul Securităţii şi al miliţiei. Acţiunea plină de riscuri a fost dusă la bun sfârşit cu mult curaj de Muntean Ghiţă pe atunci angajat la Telecomunicaţii.

Manifestările au continuat şi în zilele următoare până când s-a organizat şi în Caransebeş FRONTUL SALVĂRII NAŢIONALE.[52]

*

În zilele de 10 – 12 octombrie 2003 a avut loc în oraş prima ediţie a ***„Festivalului Naţional al Fanfarelor Ţărăneşti"***.

a secat astfel că în anul 1960 s-a făcut o nouă forare şi s-a dat în funcţie o fântână arteziană al cărui izvor, cu timpul a colmatat.

Prin grija domnului Ion Marcel Vela s-a forat la mare adâncime şi s-a dat în funcţie fântâna arteziană care a fost sfinţită în ziua de 29 iunie 2006.[67]

Pe o plăcuţă de oţel inoxidabil s-a scris următorul verset Biblic: ***„Dacă însetează cineva, să vină la mine şi să bea"***.[68]

*

Ziua drapelului României, 26 iunie, a fost consfinţită prin Constituţia din noiembrie 1991 şi prin Legea nr. 75/1994.

În Caransebeş în anul 2006 Ziua drapelului a fost o mare sărbătoare. Cu mic şi cu mare s-au adunat în faţa primăriei aplaudând în momentul în care primarul municipiului a ridicat pe catarg drapelul patriei.[69] Manifestările care au urmat au avut un pronunţat caracter patriotic.

*

În zilele de 3 – 5 iunie 2006 a avut loc la Sint Anthonis (Olanda) turneul anual de volei pe iarbă. Echipele de junioare şi senioare ale Clubului Sportiv Şcolar din Caransebeş, antrenate de prof. Laura Andrei – Turcanu, au obţinut locul I, iar junioara Voinea Roxana a primit diploma pentru cea mai bună jucătoare.

În ziua de 12 iunie 2006 echipele de volei au ţinut să fie prezente la primărie pentru a mulţumi Consiliului local şi primarului pentru faptul că aceştia au achitat integral transportul până în Olanda.

Momentul a fost imortalizat printr-o o fotografie executată în faţa primăriei. Alături de echipă şi antrenoare, au fost prezenţi: primarul municipiului Ion Marcel Vela, preşedintele Comisiei de Cultură, Învăţământ şi Sport Dr Filip Strejaru şi Consilierul pe probleme sportive din cadrul primăriei Erik Schvangner.[70]

N O T E

1.- Liviu Groza, Aspecte militare ale Caransebeşului medieval, Lugoj, 1993, p. 67.

2.- Costin Feneşan,Documente medievale bănăţene, Timişoara 1981, p. 80.

3.- Samuel Goldenberg, Caransebeşul în comerţul sud-est european din secolul al XVI-lea, Banatica, Reşiţa, 1971, p. 163 – 176.

4,. Vasile Bogrea, Pagini istorico-filologice, Cluj, 1971, p. 314 – 315.

5.- Liviu Groza, Restituiri istorice, Vol. 4, Lugoj, 1997.

6.- Ibidem.

7.- Nicolae Stoica de Haţeg, Cronica Banatului, Bucureşti, 1969, p. 180.

8.- Liviu Groza, Biserica strămoşească în Banatul grăniceresc, Lugoj, 2007, p. 22 – 23.

9.- Anexele 1 şi 2.

10.- Anexa 3.

11.- Anexa 4.

12.- Mai pe larg la Andrei Ghidiu şi Iosif Bălan, Monografia oraşului Caransebeş, Caransebeş, 1909, p. 55 – 57.

13.- Anexa 5.

14.- Sf. Florian a fost un comandant de oşti în armata romană. A trecut la creştinism fapt ce a dus la condamnarea sa la moarte în timpul persecuţiilor sub împăratul Diocleţian. I s-a legat o piatră mare de picioare şi aruncat în râul Enns. Este invocat în Austria şi Bavaria la 4 mai ca protector al pompierilor. Este reprezentat ca soldat ce ţine în mâini un vas mare cu apă. Mulţumesc surorii franciscane Dancă Maricica pentru informaţiile ce mi le-a dat.

15.- Anexa 6. Tabloul mi-a fost pus la dispoziţie de domnul Alexandru Szaniszlo căruia îi mulţumesc şi pe această cale.

16.- Mai pe larg la Liviu Groza, Oameni de seamă din graniţa bănăţeană – Generalul Traian Doda - , Lugoj, 200, p. 40 – 64.

17.- Arhivele Naţionale Caraş-Severin, Fond Primăria oraşului, Dosar 19/1901.

18.- Anexa 7.
19.- Anexa 8.
20.- Anexa 9.
21.- Anexa 10.
22.- Anexa 11.
23.- Anexa 12.
24.- Anexa 13.
25.- Arhivele Naţionale Caraş-Severin, Fond Primăria oraşului, Dosar 9/1912 – 1942, fila 336.
26.- Idem fila 6.
27.- Anexa 14.
28.- Anexa 15.
29.- Anexa 16.
30.- Liviu Groza, Statuile din Caransebeş, Lugoj, 2006, p. 18 – 23.
31.- Mai pe larg la Liviu Groza, Caransebeşul şi Marea Unire, Lugoj, 2003.
32.- Foaia Diecezană, Caransebeş, Nr. 23-24/1919.
33.- Mai pe larg la Liviu Groza, Caransebeşul după marea unire, Caransebeş, 2004, p.21-23.
34.- Anexele 17 şi 18.
35.- Anexa 19.
36.- Anexa 20.
37.- Anexa 21.
38.- Anexa 22.
39.- Anexa 23.
40.- Anexa 24.
41.- Mai pe larg la Liviu Groza, Statuile din Caransebeş, Lugoj, 2006, p. 30-38.
42.- Armin Heinem, Legiunea <Arhanghelul Mihail>, Bucureşti, 2006, p. 420-424 şi Ottmar Traşcă şi Ana Maria Stan, Rebeliunea legionară în documente străine, Bucureşti, 2003, p. 303, 305, 307 şi 318.
43.- Anexa 25.
44.- Spicuiri caransebeşene, Vol. IX, filele 79 – 91.
45.- Anexa 26.

46.- Anexa 27.
47.- Anexa 28.
48.- Petru Bona, Biserica medievală din Caransebeş, Caransebeş, 1993.
49.- Anexele 28 şi 29.
50.- Vezi Capitolul din prezenta carte „O discuţie transformată în interviu”.
51.- Anexa 30. Mulţumesc şi pe această cale domnului Constantin Argint pentru amabilitatea de a-mi pune fotografia la dispoziţie.
52.- La rugămintea celor care vor scrie o carte despre evenimentele respective nu am făcut o descriere mai amplă.
53.- Anexa 31.
54.- Anexele 32 şi 33.
55.- Anexa 34.
56.- Anexa 35.
57.- Anexele 36 şi 37.
58.- Anexa 38.
59.- Anexele 38 şi 39.
60.- Anexa 40.
61.- Anexa 41.
62.- Anexele 42 – 44.
63.- Anexa 45.
64.- Anexa 46.
65.- Anexele 47 şi 48.
66.- Anexa 49. Mulţumesc şi pe această cale domnului Viorel Moraru pentru punerea la dispoziţie a fotografiei respective.
67.- Anexa 50.
68.- Ioan, 7, 47.
69.- Anexele 51 şi 52.
70.- Anexa 53.

Anexa 1 Sistematizare 1791

PLANUL

despre piața orașului care se înființează din nou în Caransebeș pentru care s-au luat plațuri, curți și grădini, clădiri administrative care au fost total arse precum și terenuri virane, neclădite în lungul celor două laturi ale pieții noi unde să fie așezate prăvăliile comercianților în conformitate cu înaltul ordin al Domnului General Comandant Teritorial, execuției sale din 6 noiembrie 1791. Aceste terenuri vor fi licitate prin batere de tobă acelor care plătesc cel mai mare preț.

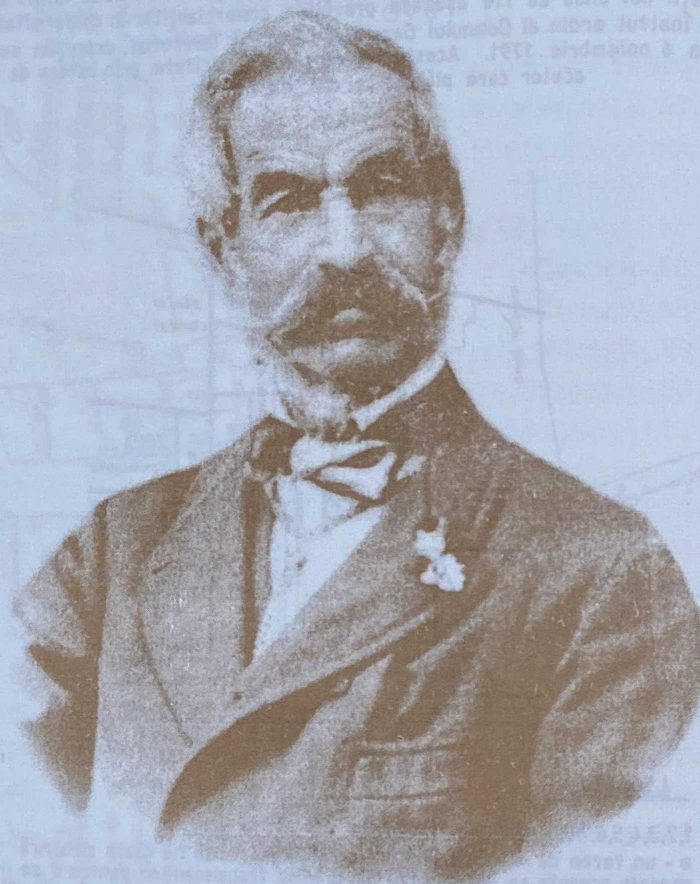
LEGENDA

1,2,3,4,5,6,7,8,9-sînt locuri licitate.

a - un teren de 4 stînjeni lățime care pentru ca să fie piața simetrică parcela aceasta se defalchează din grădina franciscanilor pentru a se face piața mai simetrică si se atasează plațului nr. 8 dîndu-i astfel o valoare mai ridicată.

10- este un pod de piatră, la fel la dreapta si la stînga tot la nr. 10 sînt două podețe pentru pietoni pentru a face comunicația mai usoară.

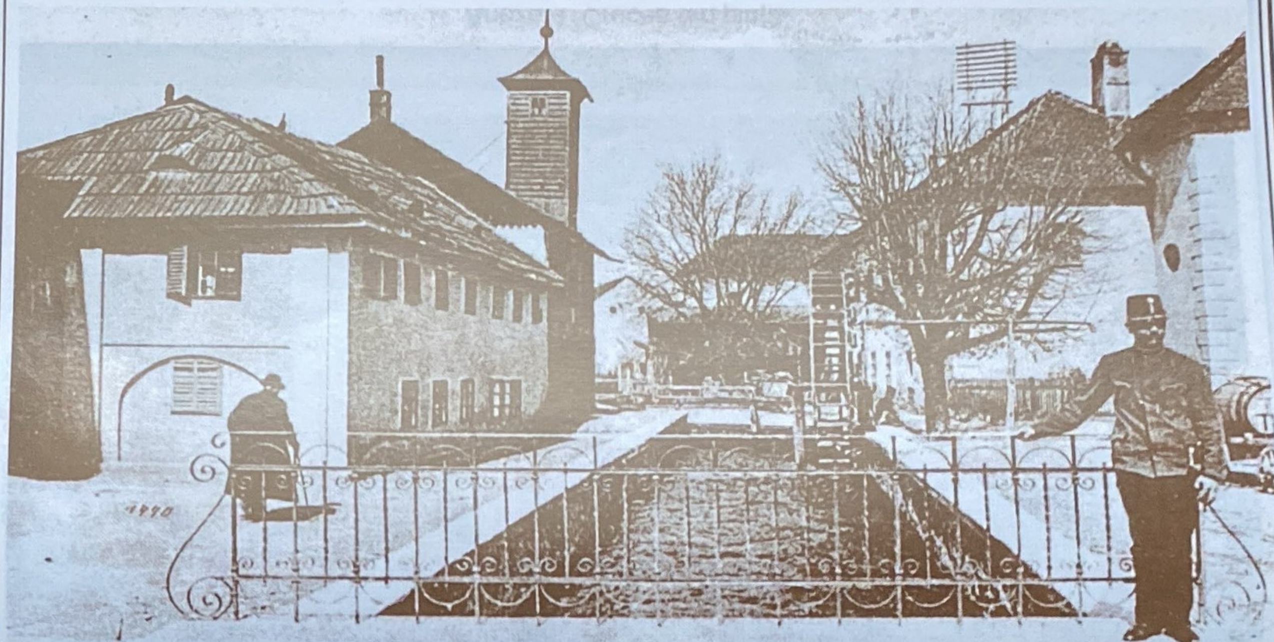
Anexa 2 Traducere anexa 1

Anexa 3 George Băiaşu

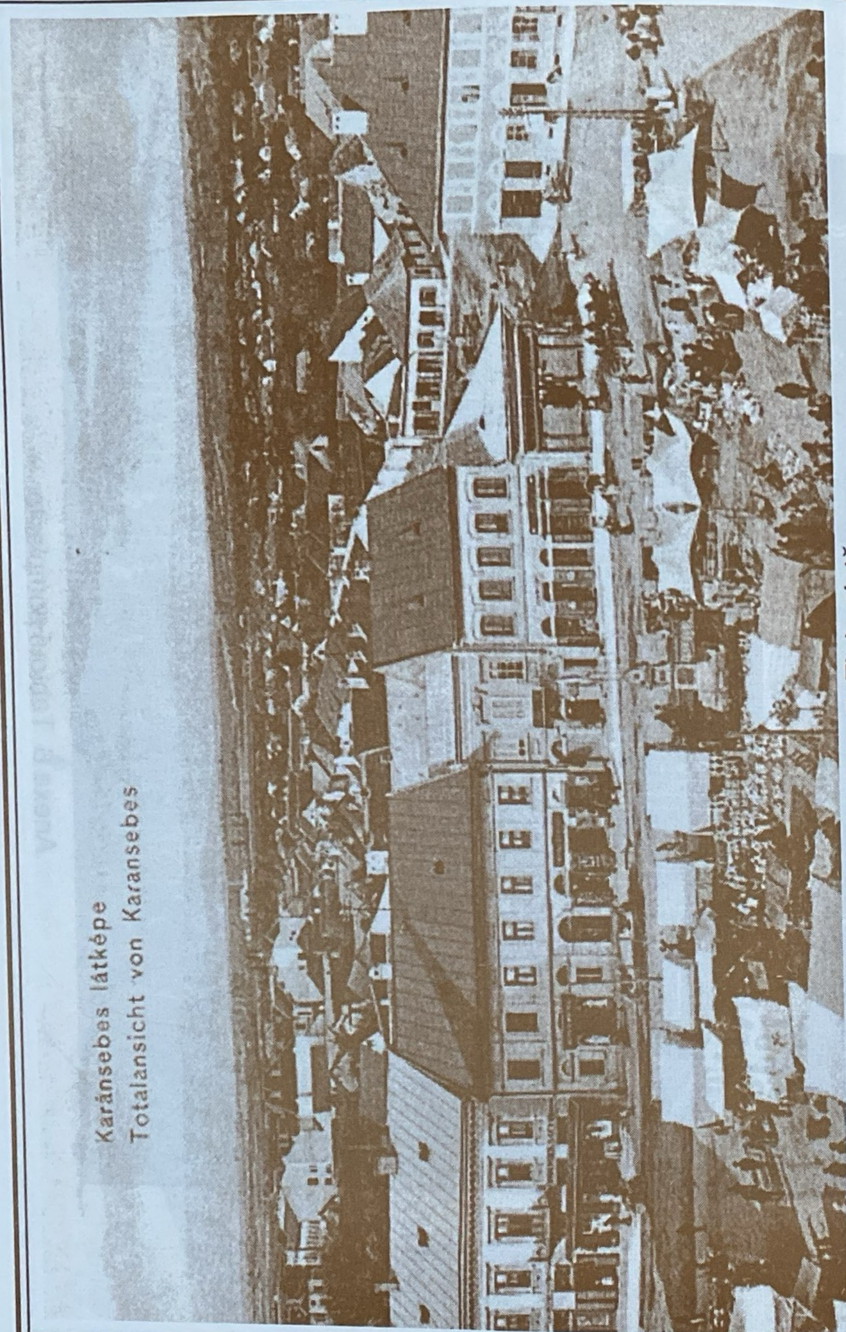
Anexa 4 Crucea din piață

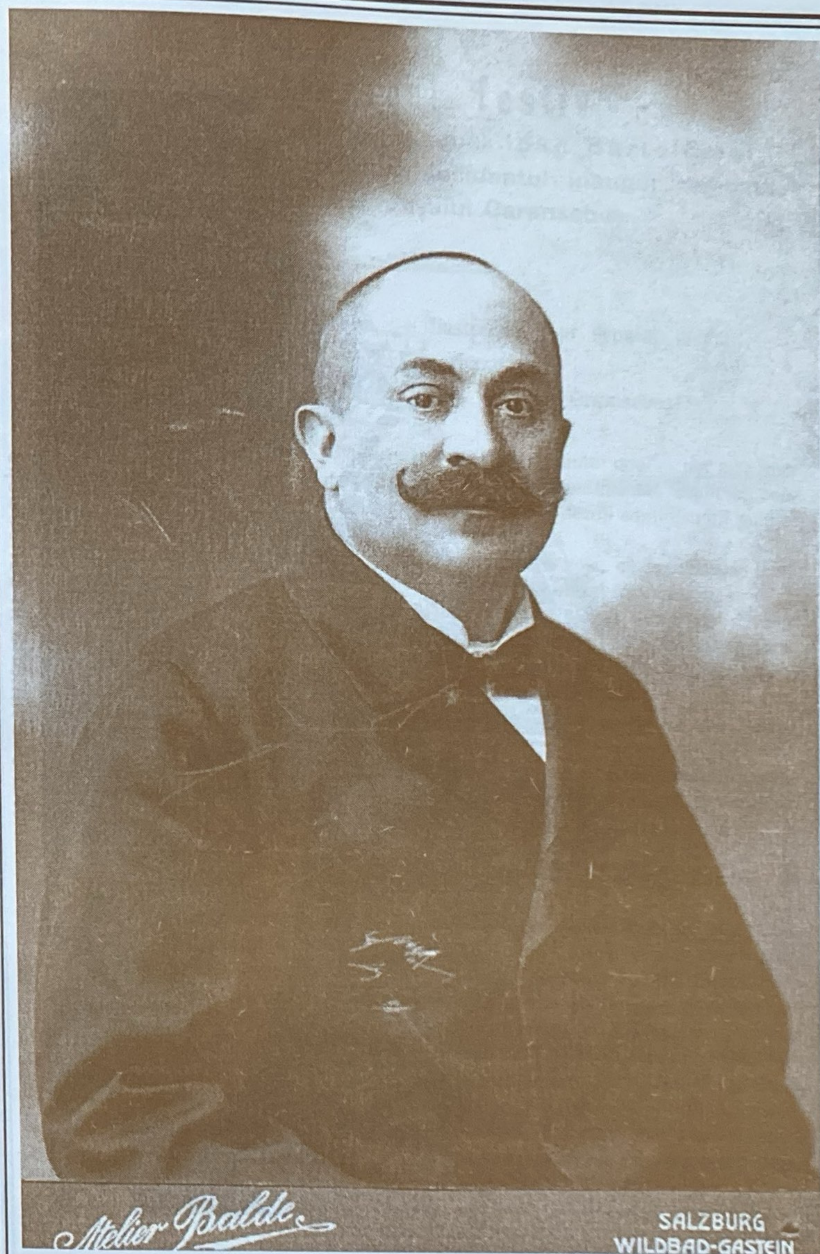
Anexa 5 Cazarma pompierilor

Anexa 6 Tabloul pompierilor

Anexa 7 Zi de piață

Anexa 8 Constantin Burdea

Anexa 9 Primăria în construcție

Discursul festiv

ținut de senatorul magistratual Ioan Bartolomei in 20 Septemvrie 1903 din incidentul inaugurărei casei celei nouĕ a orașului Caransebeș.

Ilustrisime D-le comite suprem, — Ilustrisime D-le deputat dietal, — Magnifice D-le vicecomite, Onorabil corp representativ al orașului Caransebeș!

Ne-am adunat astăzi la inaugurarea festivă a edificiului nou — pot zice între impregiurările noastre modeste — a palatului monumental, clădit cu considerabile sacrificii ale contribuabililor și destinat pentru seculi administrății publice și politice ale orașului nostru Caransebeș.

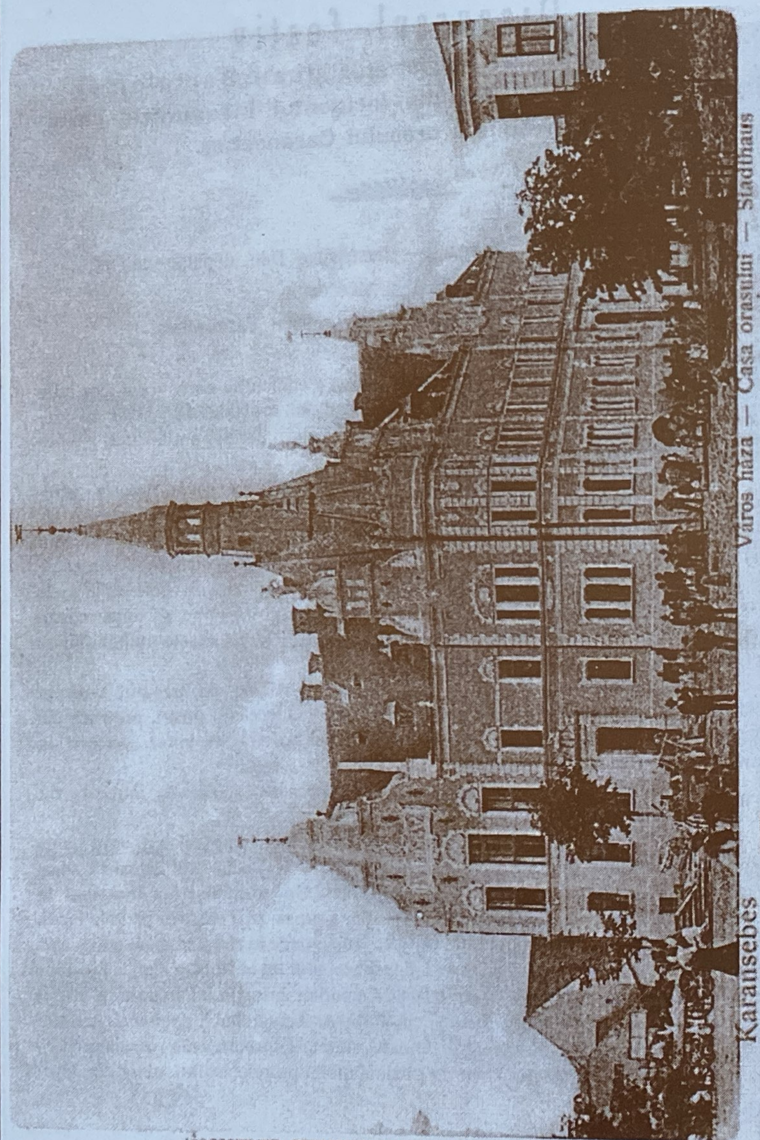
Dar fiindcă istoria este magistra vieței, dați-mi voia, ca la aceasta inaugurare festivă să arunc o privire fugitivă asupra trecutului orașului nostru, de care ne leagă pe cei mai mulți dintre noi adunați aici o sŭmă de suveniri plăcute și neplăcute. La mulți dintre Domniile Voastre acest oraș este locul natal, aci ați început lupta cea grea pentru existință; mulți ați suferit cele mai grele lovituri ale sorții perzênd, ceiace ați avut mai scump în lume și după cursul legilor naturei, cărora nu se poate opune puterea omenească, oasele multora dintre noi aici se vor depune spre repaus etern.

Dători suntem a ne ocupa pentru câteva momente cu trecutul orașului nostru și din simțul de pietate și recunoscință către antecesorii nostri, pentruca din studiul trecutului să-ne putem conforma purtarea noastră în viitor, călcând în urmele virtuoșilor nostri protopărinți.

Când, cum și prin cine sa fundat Caransebeșul? La aceastà întrebare nu ne respunde până astăzi nici un dat sigur istoric.

Din tabelele Peutingeriane scim înse positiv, cà Romanii au avut douĕ respective trei drumuri bine cunoscute spre a întra în Dacia, țara de care a aparținut orașul nostru cu teritoriul sĕu în anticitate. Un drum î-și lua începutul la gura rîului Cerna și continuând prin Mehadia, Cornea și Teregova până la locul, unde î-și varsa rîul de munte Bistra sĕlbaticile sale unde în rîul Timiș, în apropierea comunei de astăzi Jupa. A doilea drum î-și lua începutul tot la Dunăre cam la Moldova veche de astăzi și continuând sub poalele Carpaților prin Butin, Jidovini și Ezeriș ajungea earăș la împreunarea Bistrei cu Timișul. Aci probabil pe ambele țĕrmuri ale rîului Timiș se afla un castru roman numit Tibiscum, ale căruia neperitoare urme se află și astăzi chiar în grădina morei proprietariului mare din Jupa.

Anexa 10 Discurs festiv

Anexa 11 Primăria la inaugurare

Étlap.

Karánsebes városa által az uj városház ünnepélyes megnyitása alkalmával 1902. évi szeptember 20-án rendezett társasebédhez.

Barna leves

Hal, majonése és tatármártás

Vegyes sült

Compot és Saláta

Torta sütemény

Vegyes gyümölcs

Badacsonyi bor.

Nyomatott ... Karánsebes.

Anexa 12 Meniu

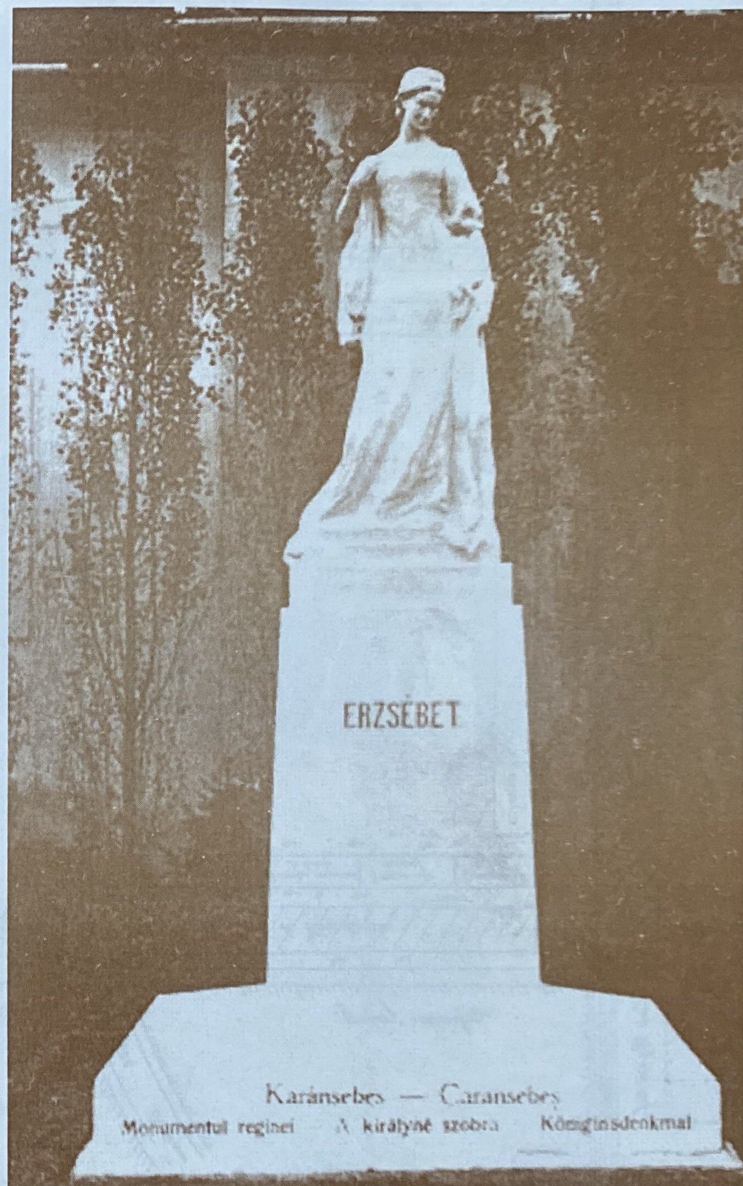
Anexa 13 Cinematograful

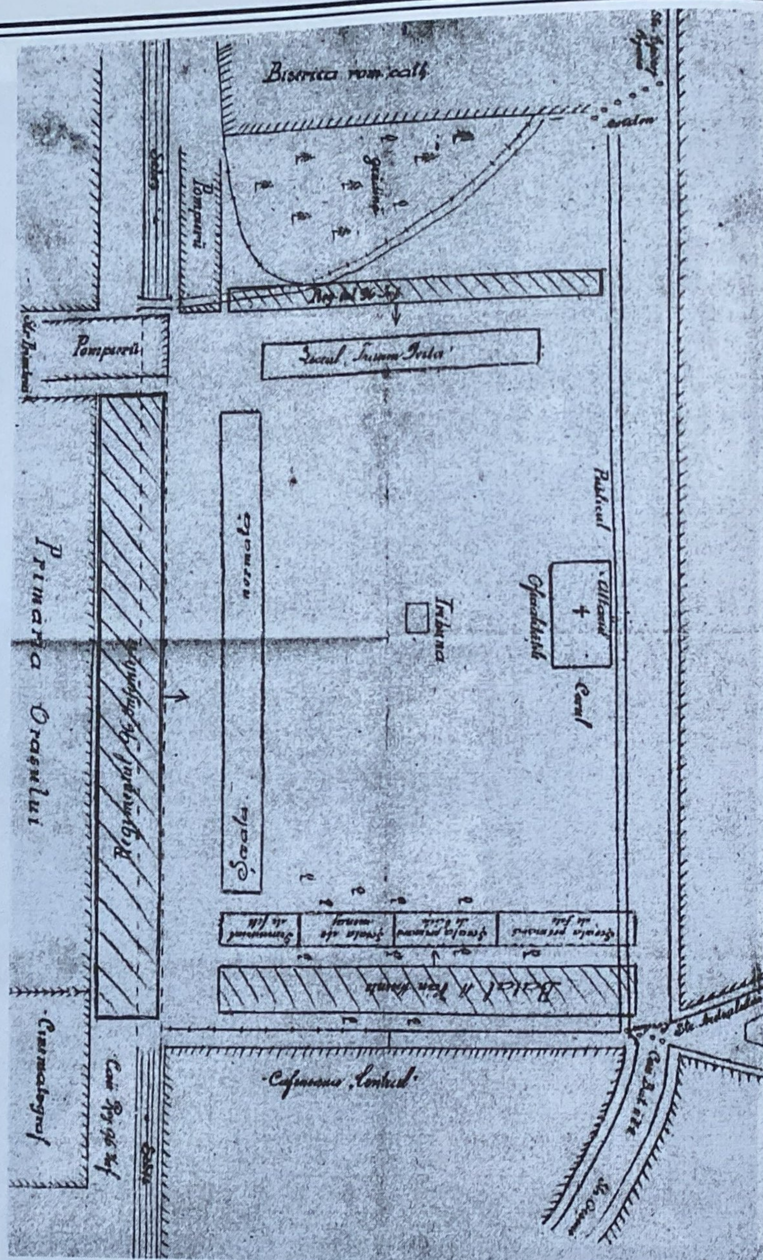
Anexa 14 Adunarea festivă 1918

Anexa 15 Comisiile de femei 1918

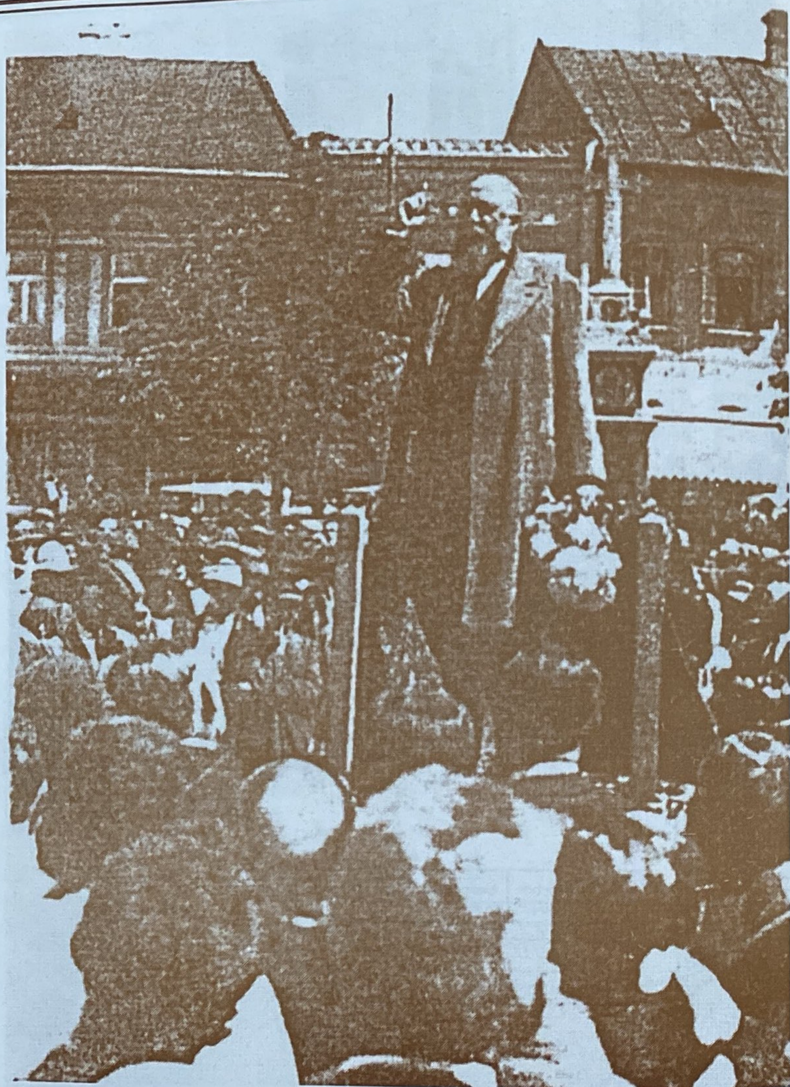
Anexa 16 Împărăteasa Elisabeta

Anexa 17 Organizarea paradei

Anexa 18 Drapelul Batalionului 2 grăniceresc

Anexa 19 Nicolae Iorga

Anexa 20 Victor Petculescu

Anexa 21 Chioşcul lui Petculescu

Anexa 22 Cafeneaua "Central"

Anexa 23 Luță Iovița

Anexa 24 Episcopul Ioan Popasu

Anexa 25 Col. Fortunescu

Anexa 26 Săpături edilitare

Anexa 27 Șantier arheologic

Anexa 28 Fotografie aeriană

Anexa 29 Ruinele bisericii medievale

Anexa 30 Decembrie 1989

Anexa 31 Festivalul fanfarelor

Anexa 32 Prezentarea stemei

Anexa 33 Stema municipiului

Anexa 34 Steagul municipiului

Anexa 35 Imnul municipiului

Anexa 36 Medalie avers

Anexa 37 Medalie revers

Anexa 38 Sărbătoarea primăriei

Anexa 39 Ceasul din piață

Anexa 40 Monumentul eroilor 1989

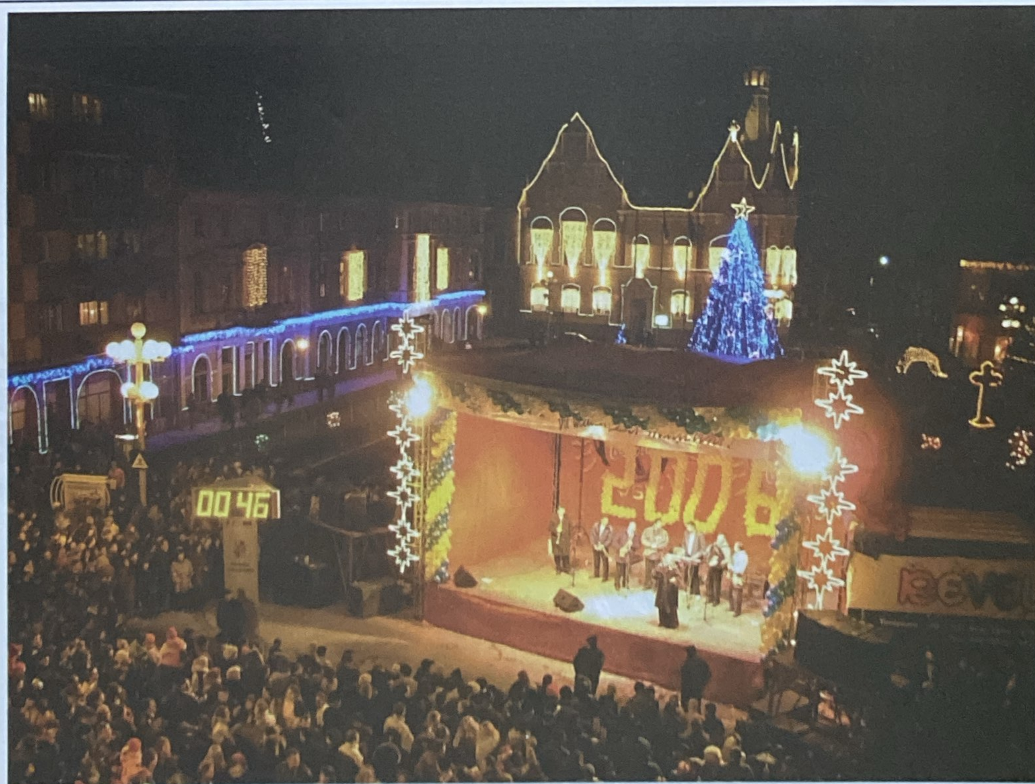
Anexa 41 Ruga de la Caransebeş

Anexa 42 În preajma Crăciunului

Anexa 43   Primăria noaptea

Anexa 44   Revelion 2006

Anexa 45 Artificii pe cerul orașului

PRIMĂRIA ŞI CONSILIUL LOCAL CARANSEBEŞ

ZIUA MONDIALĂ A MEDIULUI

5 IUNIE
- 2006 -

Anexa 46 Programul primăriei

Anexa 47 Ziua mondială a mediului

Anexa 48 Delegația primăriei

Anexa 49 Mihail Pătrășcanu

Anexa 50 Fântâna arteziană

Anexa 51 Ziua drapelului

Anexa 52 Drapele pe catarg

Anexa 53 Echipele feminine de volei

SIGILII ŞI ŞTAMPILE CARANSEBEŞENE*

Sigiliile şi ştampilele întăresc din punct de vedere juridic documentul pe care au fost aplicate. Ele reprezintă persoana sau instituția căreia îi aparține. Varietatea şi mulțimea de matrice sigilare a impus să apară o ştiință care să le studieze şi să le descrie. Aşa se face că matricele sigilare prin reprezentările şi legendele lor devin izvoare istorice de o importanță deosebită.

Orice matrice sigilară se compune din emblemă ce nu este altceva decât o reprezentare simbolică şi legenda care constituie textul scris pe margine. Legenda este în exergă, respectiv spațiul cuprins între două sau mai multe cercuri.

În cele ce urmează ne vom ocupa de descrierea sigiliilor şi ştampilelor oraşului Caransebeş fără a intra în prea multe amănunte heraldice. Vom descrie matricele sigilare până în anul 1920, folosindu-ne de documentele pe care au fost aplicate, documente existente în Arhivele Naționale Caraş-Severin.[1]

*

Pesty Frigyes ne precizează că în anul 1457 se vorbeşte de sigiliul vechi al oraşului Caransebeş. Tot el ne informează că sigiliul oraşului din anul 1503 a fost găsit în anul 1838 printre ruinele cetății şi a fost predat spre păstrare episcopului ortodox din Caransebeş.[2] Alte surse ne informează că acest sigiliu se găseşte la Muzeul din Budapesta. Existența acestui sigiliu rămâne incertă deoarece nimeni nu a făcut vreo investigație să îl găsească.

Sigiliul în cauză are forma ovală având scris următorul text în limba latină: „SIGIL CIVITATIS CARANSEBESIENSIS ANO 1503" (Sigiliul oraşului Caransebeş anul 1503).

Emblema sigiliului ne prezintă o poartă deschisă ce are în fața un brad. În stânga şi dreapta porții este câte o poartă mai mică ce are deasupra patru ghiulele de tun pe care stă o piramidă ce are în vârful ei tot o ghiulea. În fața porții curge o apă, iar în stânga şi dreapta porților mici sunt înălțimi deluroase. Sus, în partea dreaptă, dintr-un nor, iese un braț ce ține un steag şi o sabie în care este înfipt un cap de turc. Deasupra

porții mici din stânga este coroana Ungariei. Unele explicații se impun pentru a înlătura anumite interpretări greșite. Brațul înarmat cu capul de turc înfipt în sabie reprezintă lupta antiotomană. În perioada respectivă mulți luptători au fost înnobilați, pe blazonul lor fiind desenat, printre altele și un braț cu o sabie în care este înfipt un cap de turc.[3]

Cât privește steagul și coroana Ungariei ele reprezintă subordonarea orașului din acea perioadă. Este știut faptul că orașului i s-a atribuit titlul de „oraș regal" ceea ce însemna că a beneficiat de anumite drepturi.

Am insistat pe descrierea acestui sigiliu deoarece emblema lui o vom găsi și pe alte sigilii și ștampile de a căror descriere ne vom ocupa în cele ce urmează.

*

În Arhivele Naționale Cluj-Napoca se găsește un document pe care a fost aplicat în ceară de culoare verde sigiliul orașului Caransebeș din anul 1605. Legenda matricei sigilare este următoarea: „SIG(ILLUM) CIVITA(TIS) CARANSEBESIENSIS A(NNO) 1605".[4]

Pesty Frigyes face o descriere interesantă a acestei matrice sigilare: „Din dreapta un braț având în mână un topor. Lângă el este un trifoi. Mai jos este un stup de albine". Pesty motivează modificările în acest sigiliu ca fiind o copie a sigiliului din anul 1503 care însă din prea mare folosință s-a deteriorat.[5]

*

Regimentul de graniță româno-bănățean nr. 13 din Caransebeș a avut matricea lui sigilară. Ca dimensiuni au fost două tipuri de sigilii: oval și rotund.

În emblemă cele două matrice sigilare aveau stema Imperiului Habsburgic.[6] Legenda sigiliilor era: „K K ROMANEN BANATER 13 GRENZ INF. REGIMENT" („Regimentul de infanterie împărătesc și regesc de graniță româno-bănețean Nr. 13).[7]

De reținut că fiecare companie a regimentului avea sigiliul ei, emblema fiind aceeași. La legendă însă apare în plus numărul companiei. (11 COMP, respectiv Compania a 11-a pentru cea de la Caransebeș).

*

Prin Preaînalta rezoluție din 9 mai 1872, după desființarea regimentului de graniță, s-a aprobat dreptul de folosință a sigiliului orașului pe cel din anul 1503, el fiind o copie fidelă a celui vechi.[8] Pe lângă acest tip a fost confecționat și un sigil mai mic tot de formă ovală.[9]

În Statutul orașului Caransebeș din anul 1889 se prevede că primarul este păstrătorul sigiliului orașului.[10]

Cu timpul s-a renunțat la matricea sigilară ce se aplica pe ceară (verde pentru Caransebeș) și s-a adoptat ștampila de cauciuc. Orașul Caransebeș a păstrat emblema din anul 1503, dar a înlocuit legenda cu următorul text scris în limba maghiară: „KARÁNSEBES VÁROS TANÁCSA" (Consiliul orașului Caransebeș).[11]

*

În subordinea Primăriei era și Căpitanatul orășenesc de poliție. Atributele acestuia au fost stabilite în Statutele orașului Caransebeș din anul 1889 la paginile 21 – 23, respectiv capitolele 39 – 41.

Căpitanatul avea sigiliu propriu de formă ovală cu următorul text scris în partea de sus în limba română: „CĂPITĂNATULU MUNICIPALU CARANSEBES" iar în partea de jos în limba germană: „STADTHAUPTMANNSCHAFT" (Comandantul gărzii orașului).[12]

*

În anul 1914 Împăratul Franz Josif a acordat diploma de blazon orașului Caransebeș.[13]

*

Imediat după realizarea Marii Uniri (1918), Primăria orașului Caransebeș a adoptat o nouă ștampilă de formă rotundă ce avea patru cercuri concentrice. În cele două cercuri interioare era emblema luată de pe sigiliul din anul 1503. Legenda ștampilei este următoarea: „+REGATUL ROMÂNIEI+ PRIMĂRIA ORAȘULUI CARANSEBEȘ".[14]

*

La încheierea unui document sau a unui dosar s-a folosit o vinietă în loc de ceară. Vinieta este de culoare albastră rotundă ca formă și zimțată pe margini. Emblema și legenda au culoarea albă. Emblema imită pe cea din anul 1503 dar cu următoarele modificări: Cele două porți

laterale se termină cu câte o cupolă ce au în partea superioară o cruce. În dreapta şi stânga, în locul înălţimilor, este un gard format din linii paralele orizontale şi verticale. Din faţa porţii principale, prevăzută cu metereze, pleacă un drum amenajat. Legenda vinietei este: „PRIMĂRIA ORAŞULUI CARANSEBEŞ". Jos în mijloc este desenată o stea în cinci colţuri.[15]

*

După desfiinţarea regimentelor grănicereşti s-a trecut la o nouă împărţire administrativ-teritorială. Cu acest prilej oraşul Caransebeş devine capitala Comitatului (judeţului) Caraş-Severin. Sediul acestuia era în fosta clădire a Şcolii de ofiţeri (din actuala stradă General Moise Groza Nr. 2).

Cum era şi firesc, comitatul a avut sigiliul său. Matricea sigilară a fost de 36 mm. Emblema ei este formată dintr-un scut în formă de dreptunghi cu latura de jos în formă de acoladă. Scutul este sfâşiat în cruce. În flancul dextru (lângă latura din stânga) în cartierul de sus este soarele şi luna ca semne heraldice naturale. Soarele este reprezentat printr-un disc de aur cu 16 raze Semiluna este în partea dreaptă a soarelui. Aceste figuri naturale sunt cunoscute în literatura de specialitate (şi cea populară) ele reprezentând contrastul dintre lumină şi întuneric, respectiv bine şi rău. În flancul dextru dar în cartierul de jos este un coş (stup) de albine ce reprezintă bogăţiile solului Comitatului. În flancul senestru (lângă latura din dreapta) în cartierul de sus sunt două ciocane de miner încrucişate situate deasupra unor munţi. Ele reprezintă bogăţia subsolului Comitatului. În cartierul de jos este cetatea Caransebeşului ce reprezintă forţa militară în lupta antiotomană. Sprijinitorii scutului sunt Hercules (în stânga) şi un miner (în dreapta). Scutul este timbrat de o coroană deschisă cu cinci fleuroane. Legenda matricei sigilare este scrisă în limba maghiară: „KRASSÓ-SZÖRÉNY VÁRMEGYE 1881" (Comitatul Caraş-Severin 1881).[16]

Clădirea din actuala stradă Mihai Viteazul Nr. 7 a fost destinată pentru locuinţe funcţionarilor Comunităţii de Avere. După anul 1925 ea a fost etajată şi pe faţada ei în partea dreaptă a fost trecută monograma formată din literele CDA (Comunitatea de Avere) iar în stânga s-a trecut matricea sigilară a Comitatului Caraş-Severin.[17]

Având în vedere numărul mare de sigilii şi ştampile ce au aparţinut Primăriei din Caransebeş, ne-am propus să întocmim un studiu mai amplu cu descrierea lor până la cele din zilele noastre.

N O T E

* Prezentul capitol l-am scris împreună cu doamna Lavinia Diana Micu, consilier superior la Arhivele Naţionale Caraş-Severin.

1.- În continuare vom folosi prescurtarea ANCS după care vom scrie fondul, cota şi fila documentului respectiv.

2.-Pesty Frigyes, A Szörény bánság és Szörény vármegye története, Elsökötet, Budapest, 1877, p. 481.

3.- I. Cav. de Puşcariu, Date istorice referitoare la familiile nobile române, Sibiu, 1892, p. 129-141. Anexa 1

4.-Costin Feneşan, Documente medievale bănăţene, Timişoara, 1981, p. 157.

5.- Pesty Frigyes, op. cit. p. 482. Anexa 2.

6.- Anexa 4

7.- Anexele 3 şi 5, ANCS, Fond Primăria oraşului Caransebeş, dosar 8/1873, fila 166.

8.- Anexele 6 şi 7, ANCS, Fond Primăria oraşului Caransebeş, dosar 8/1873 filele 77 şi 139.

9.- Anexa 8, Ibidem.

10.- Statutele oraşului Caransebeş, Caransebeş, 1889, p. 19.

11.- Anexa 9, ANCS, Primăria oraşului Caransebeş, dosar 9/1912-1942, fila 331.

12.- Anexa 10, ANCS, Fond Primăria oraşului Caransebeş, dosar 10/1873, fila 60.

13.- Informaţie primită de la Dr. Costin Feneşan care va publica blazonul respectiv.

14.- Anexa 11, ANCS, Fond Primăria oraşului Caransebeş, dosar 9/1912-1942, fila 299.

15.- Anexa 12, ANCS, Fond Primăria oraşului Caransebeş, dosar 9/1918, fila 5.

16.- Anexa 13, ANCS, Fond Primăria oraşului Caransebeş, dosar 9/1912-1942, fila 371.

17.- Anexa 14

Anexa 1 Sigiliul orașului Caransebeș 1503

Anexa 2 Sigiliul orașului Caransebeș 1605

Anexa 3 Sigiliul Regimentului grăniceresc din Caransebeș (forma rotundă)

Anexa 4 Stema Imperiului Habsburgic

Anexa 5 Sigiliul Regimentului grăniceresc din Caransebeș (forma ovală)

Anexa 6 Sigiliul orașului Caransebeș (după anul 1872)

Anexa 7 Sigiliul orașului Caransebeș (după anul 1872)

Anexa 8 Sigiliul orașului Caransebeș (după anul 1872)

Anexa 9 Ştampila oraşului Caransebeş, 1872

Anexa 10 Sigiliul Căpitănatului Caransebeş

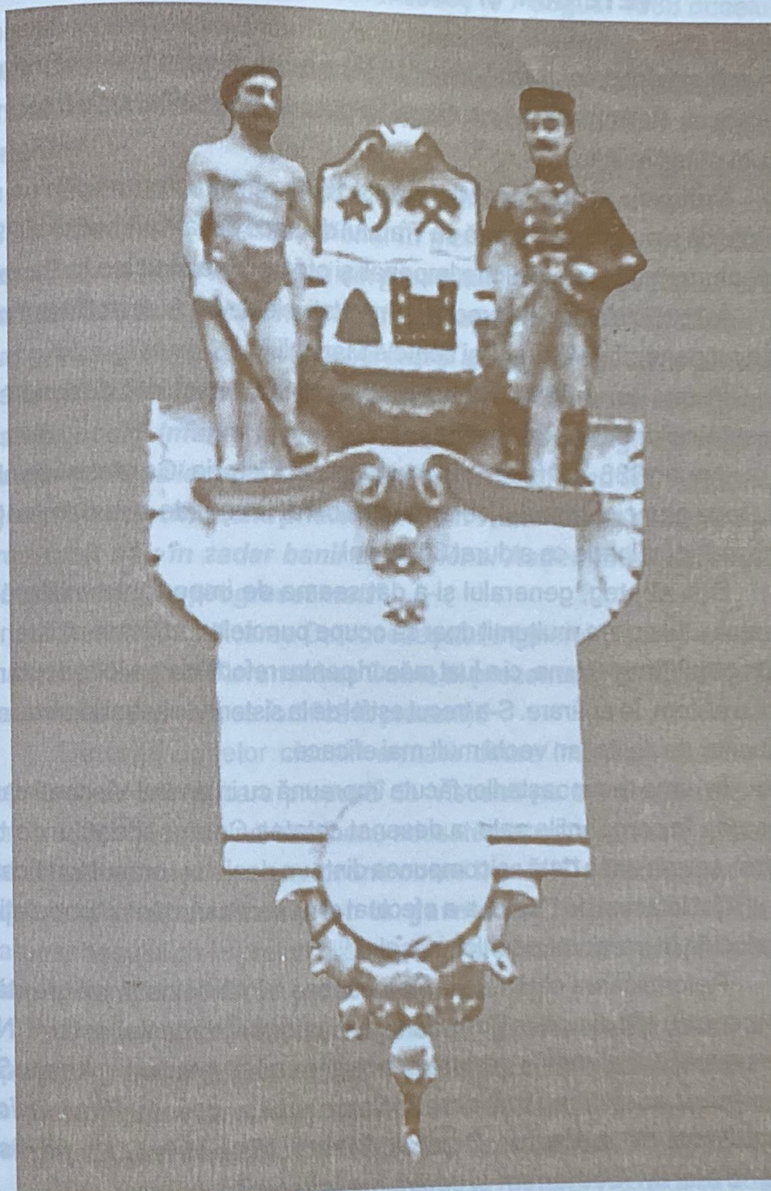
Anexa 11 Ştampila oraşului Caransebeş (după 1919)

Anexa 12 Vigneta Primăriei oraşului Caransebeş
(după anul 1919)

Anexa 13 Sigiliul Comitatului Caraș-Severin, 1881

Anexa 14 Blazonul Comitatului Caraș-Severin

VETERANI ŞI MARSIGLI ÎN CARANSEBEŞ

După despresurarea Vienei (1683) puterea otomană a intrat într-un declin care, cu timpul se va acutiza şi va duce la inevitabilul sfârşit al unei temute puteri militare.

Perioada care a urmat după anul 1683 s-a caracterizat prin un şir de lupte ce s-au încheiat odată cu Tratatul de pace de la Karlowitz (1699). Până atunci însă luptele dintre imperiali şi otomani au avut loc în Banat.

În conflictele armate precum şi în tratativele de pace, un rol însemnat l-au avut generalul Veterani[1] şi contele Marsigli.[2]

În cele ce urmează mi-am propus să fac o succintă descriere a prezenţei celor doi în Caransebeş.

Anul 1688 se face important pentru istoria Caransebeşului deoarece atunci generalul Veterani a eliberat oraşul de sub dominaţia otomană, dominaţie ce a durat 30 de ani.

Bun strateg, generalul şi-a dat seama de importanţa militară a Banatului. El nu s-a mulţumit doar să ocupe punctele fortificate existente pe Culoarul Timiş-Cerna, ci a luat măsuri pentru refortificarea lor adoptând un nou sistem de apărare. S-a trecut astfel de la sistemul castral la sistemul bastionar de tip italian vechi mult mai eficace.

În urma recunoaşterilor făcute împreună cu inginerul Visconti care îl însoţea în campaniile sale, a desenat cetatea Caransebeşului de tip castral, care la acea dată se compunea dintr-un donjon şi oraşul fortificat.[3]

Tot în acest an (1688) s-a efectuat şi un recensământ al populaţiei care locuia în interiorul zidurilor oraşului.[4]

Refortificarea cetăţii de la Caransebeş a întâmpinat mari greutăţi deoarece nu toţi din cei în drept au văzut importanţa acestei acţiuni. Ne este cunoscută afirmaţia pe care o face generalul Veterani: ***„Alteţa Sa nu a găsit să întărească oraşul Caransebeş, acesta fiind unica posibilitate de a susţine Orşova. Acesta, dimpotrivă, l-a părăsit lăsând aici un locotenent şi câţiva meschetari"***.[5]

Veterani nu a luat în seamă părerile ce îi erau potrivnice, a dat astfel dispoziţii pentru refortificarea oraşului. Cunoaştem poziţia sa fermă

din scrisoarea expediată din Caransebeş la 7 august 1688 ducelui de Lorena. În scrisoare generalul Veterani scoate în evidenţă locul strategic al Caransebeşului: ***„Acest loc închide accesul spre Transilvania fiind la trei leghe de Poarta de Fier şi oferă înlesniri de a mă apropia de Valahia"***.[6]

Oarecum îngrijorat că refortificarea întârzie, generalul se vede nevoit să se adreseze Curţii de la Viena. În memoriile sale avea să scrie că: ***„Imediat am scris la Curte şi am prezentat cu tot respectul că oraşul Caransebeş ar fi trebuit negreşit fortificat pentru ca nenorocirea care s-ar prelungi după o asediere nereuşită a Belgradului să nu ameninţe şi Transilvania. Între timp m-am întors din nou la Caransebeş şi m-am instalat acolo. Infanteria mea am lăsat-o sub supravegherea prinţului Lichtenstein să lucreze la fortificaţii şi am început cu 6000 de galbeni care mi i-au dat în avans prietenii mei din Transilvania ca să nu aştept prea mult sau în zadar banii de la Viena. Astfel, munca noastră a început bine şi a progresat mult"***.[7]

Pentru refortificarea Caransebeşului, inginerul Visconti a întocmit un plan: **„Pianta di Karansebes Come di prezente si fortifica"** (Planul Caransebeşului cum se fortifică în prezent).[8]

Datorită deselor ciocniri armate dintre imperiali şi otomani, acţiunea de refortificare propusă de Visconti nu s-a finalizat. Starea construcţiei cu cele cinci bastioane adosate se poate vedea în **„Plan de Karansebes avec ses anviorons come il estoit la Campagne 1690 quand il a abandonne lar la garnision imperiale"** (Planul Caransebeşului cu împrejurimile sale cum el a fost în campania din 1690 când a fost abandonat de garnizoana imperială).[9]

Despre stadiul la care a ajuns refortificarea cetăţii aflăm şi din raportul inginerului Mahlerbe redactat în anul 1695: **„Estat de la fortification de Karansebes dans le temps quelle a esté abandonner"** (Starea fortificaţiei Caransebeşului pe timpul când a fost părăsită).[10]

Din memoriile şi scrisorile generalului Veterani rezultă că acesta a stat destul de mult în Caransebeş. Aici şi-a stabilit relaţii de amiciţie cu Petru Macskási care a fost numit de împărat comite suprem.

De reținut faptul că după anul 1688 Caransebeşul a fost încredințat unei administrații militare. Cu acest prilej Veterani pe lângă activitatea militară s-a ocupat şi de administrarea provinciei. Aşa se explică faptul că la 24 septembrie 1693 a emis acea „Reglementare" în care a stabilit raporturile ce trebuiau să fie între stăpâni şi supuşi.[11]

Moartea eroică a generalului Veterani a pus capăt împlinirii planurilor sale.

Aşa cum am mai arătat, luptele dintre imperiali şi otomani au luat sfârşit odată cu semnarea tratatului de pace de la Karlowitz (1699). Din Comisia imperială a făcut parte şi contele Marsigli căruia i s-a atribuit misiunea de a conduce comisia pentru stabilirea liniei de frontieră dintre cele două imperii şi demolarea cetăților existente în Banat. Despre aceste activități istoricul Hammer avea să spună că: **„Marsigli a fost sufletul acestor lucrări încâlcite şi de lungă durată".**[12]

Afirmația lui Hammer a avut în vedere atât întinderea mare a liniei de frontieră, condițiile grele de lucru, cât şi posibilele neînțelegeri dintre cele două comisii. La toate acestea s-a adăugat şi faptul că în Banat la acea dată bântuia o epidemie de ciumă.

Pentru bunul mers al lucrărilor contele Marsigli a întocmit un regulament în care a prevăzut modul de lucru şi felul în care trebuiau rezolvate eventualele litigii.[13]

Comisiile au fost numeroase ele fiind compuse din ofițeri, translatori, secretari, furieri, topografi şi unități de pază. La aceştia s-a mai adăugat şi personalul de deservire format din medici, sanitari, bucătari, grăjdari şi alți oameni care aveau menirea să asigure bunul mers al comisiei.

Între contele Marsigli şi superiorii lui s-a purtat o bogată corespondență. Fericirea face să fiu în posesia a 10 scrisori (în microfilm) expediate de contele Marsigli din Caransebeş. Ele se referă la misiunile ce le avea de îndeplinit precum şi stadiul lucrărilor. Interesante mi s-au părut datele referitoare la aprovizionarea cu alimente, precum şi evacuarea armamentului (în special tunurile), praful de puşcă şi ghiulelele din cetățile demolate.[14]

Într-o scrisoare a lui Marsigli datată la 9 octombrie 1700, expediată din Caransebeş, acesta preciza că: **„Demolările am decis să le fac, ultimele fiind Caransebeşul şi Lipova"**. Cu alte cuvinte cetatea de la Caransebeş a fost demolată în anul 1701. Acest lucru rezultă şi din două desene ale acestuia. Primul se referă la cetate înainte de demolare[15] iar în cel de al doilea desen apare cetatea haşurată, semn că a fost demolată.[16]

Posedând o vastă experiență de lucru, Marsigli şi-a desenat itinerariile, măsura distanțele în ore şi minute, desena punctele de referință din teren, după care îşi definitiva desenele.[17]

Desenele respective (socotite schițe) l-au ajutat să întocmească harta generală cu linia de frontieră ce despărțea cele două imperii.[18] Harta are o legendă explicită ce uşurează citirea ei.[19]

Ceea ce ne interesează pentru zona Caransebeş este locul unde au staționat cele două comisii.[20] Lângă Caransebeş comisiile au staționat la confluența râului Bistra cu Timişul.

Bun cunoscător al antichităților romane, Marsigli a făcut o descriere a castrului de la Tibiscum (Jupa) şi a unui altar votiv găsit printre ruine. Toate acestea le-a publicat în lucrările sale.[21]

Activitatea celor doi, Veterani şi Marsigli, în Caransebeş se situează pe poziții diametral opuse. Spun aceasta având în vedere că ceea ce Veterani a construit, Marsigli, nepotul său, a demolat. Indiferent însă de misiunile lor, amândoi au scris o pagină importantă în istoria Caransebeşului.

N O T E

1.-Anexa 1. Frederico Veterani s-a născut în anul 1630 în Urbino (provincia Veneția) într-o familie de nobili. Încă din copilărie a fost atras de meseria armelor fapt ce îl determină să se înroleze în armata imperială. În anul 1663, ca maior, în fruntea unei armate de 1000 de cuirasieri a apărat la Viena ultimul pod peste Dunăre. A luat parte la diverse lupte în care a ieşit învingător. A fost numit Comandant Interimar al Transilvaniei fapt ce i-a dat posibilitatea ca în anul 1688 în luptele din Banat să elibereze

Lugojul şi Caransebeşul de sub dominaţia otomană. A ordonat refortificarea cetăţilor Caransebeş, Mehadia şi Orşova precum şi peştera Piscabara din Clisura Dunării (astăzi peştera îi poartă numele). A întreţinut relaţii diplomatice şi economice cu Constantin Brâncoveanu care i-a aprovizionat armata din subordine cu alimente. Datorită calităţilor sale a fost socotit cel mai capabil general al armatei imperiale la acea vreme. Pentru meritele sale împăratul i-a acordat titlul de conte (1692), iar în anul 1684 a fost avansat la gradul de Feldmareşal. În septembrie 1695 în lupta de la Lugoj a căzut eroic în fruntea armatei pe care o comanda.

2.- Anexa 2. Luigi Ferdinando conte de Marsigli s-a născut la Bologna în anul 1658. Încă din copilărie a fost atras de studiul istoriei, geografiei şi al ştiinţelor naturii. La vârsta de 21 de ani a făcut o călătorie la Constantinopol unde a studiat modul de organizare al Imperiului Otoman. În anul 1683 s-a înrolat în armata imperială cu gradul de soldat. A avansat repede în grad şi funcţii datorită vastelor sale cunoştinţe şi priceperii meseriei armelor. Într-o luptă cu trupele otomane a fost rănit şi a căzut prizonier. A stat în captivitate timp de nouă luni. În anul 1684 a reuşit să se întoarcă în ţară unde se înrolează în armata imperială ca inginer genist. În anul 1689 a fost avansat la gradul de colonel. A făcut parte din comisia imperială la tratativele de pace de la Karlowitz (1699). După încheierea tratativelor de pace a primit misiunea să conducă delegaţia imperială pentru stabilirea liniei de frontieră dintre cele două imperii şi demolarea cetăţilor din Banat. În urma unor lupte cu trupele franceze a fost învins, fapt pentru care în anul 1704 a fost degradat. Se retrage în Italia unde s-a dedicat studiului tipărind mai multe cărţi de o mare valoare ştiinţifică. A trecut la cele veşnice în anul 1730 la Bologna unde este şi înmormântat.

3.- Anexa 3.

4.-Costin Feneşan, Caransebeşul la începutul celei de a doua stăpâniri habsburgice (1688), Revista istorică, Bucureşti, Serie nouă, tomul VII, 1996, Nr. 1-2, p. 73-85

5.- Memorie del Maresciallo Conte Frederico Veterani dall'Anno 83, Sino dall'Anno 94 concentri l'operazioni militari de lui fate in Ongaria

e Provincie adiacente, Österreichische Nationalbibliothec, Handschriftensammlung, Cota 8639, p.51.

6.- Estrato della lettera al Duca di lorena locante de novita di queste Corpo.

7.- Des Grafen Veterani Kaiserlichen Feldmareschalls, Feldzüge in Ungarn und dem angränzenden Provinzen, vom Jahre 1683 bis 1684. Aus dem Italienischen neu übersetzet, mit Zusätzen und Auszügen aus autentischen Handschriften Mit vielen Aumerkungen Berichtigungen und Erkäuterungen durch aus der Geschichte der neuern Türkenkriege, Dresden, 1788, p. 137-138.

8.- Anexa 4.

9.- Anexa 5.

10.- Liviu Groza, Cetatea Caransebeşului –dispunere şi elemente componente-, Studii şi Comunicări, Caransebeş, 1979, p. 341-349.

11.- Costin Feneşan, „Reglemantaria" din 1693 a Comitatului Severinului, Banatica, Reşiţa, 1977, Vol. 4, p. 239-243.

12.- L. Hammer, Geschichte des osmanische Reics, Band 6, Graz, 1863, p. 571.

13.- Anexa 6.

14.- Mulţumesc şi pe această cale domnului Dr. Alexander Krischan din Viena pentru operativitatea prin care mi-a trimis documentaţia solicitată.

15.- Anexa 7.

16.- Anexa 8.

17.- Anexa 9.

18.- Anexa 10.

19.- Anexa 11.

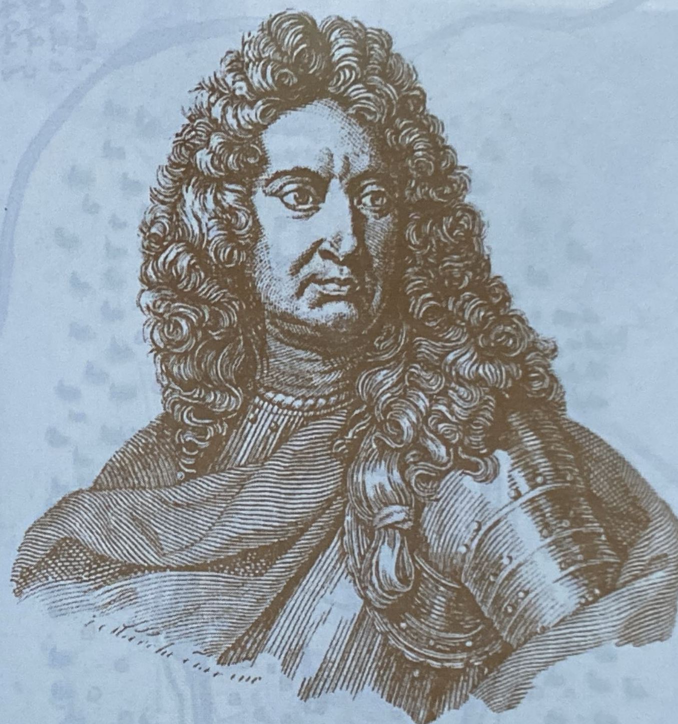
20.- Anexele 12 şi 13.

21.- F. Marsigli, Danubius Pannonico – Mysicus Observationibus geographicis, astronomicis, hydrographicis, istoricis Et in sex Tomas, Hagae - Amsteldami, Vol. 2, 1726, p. 56.

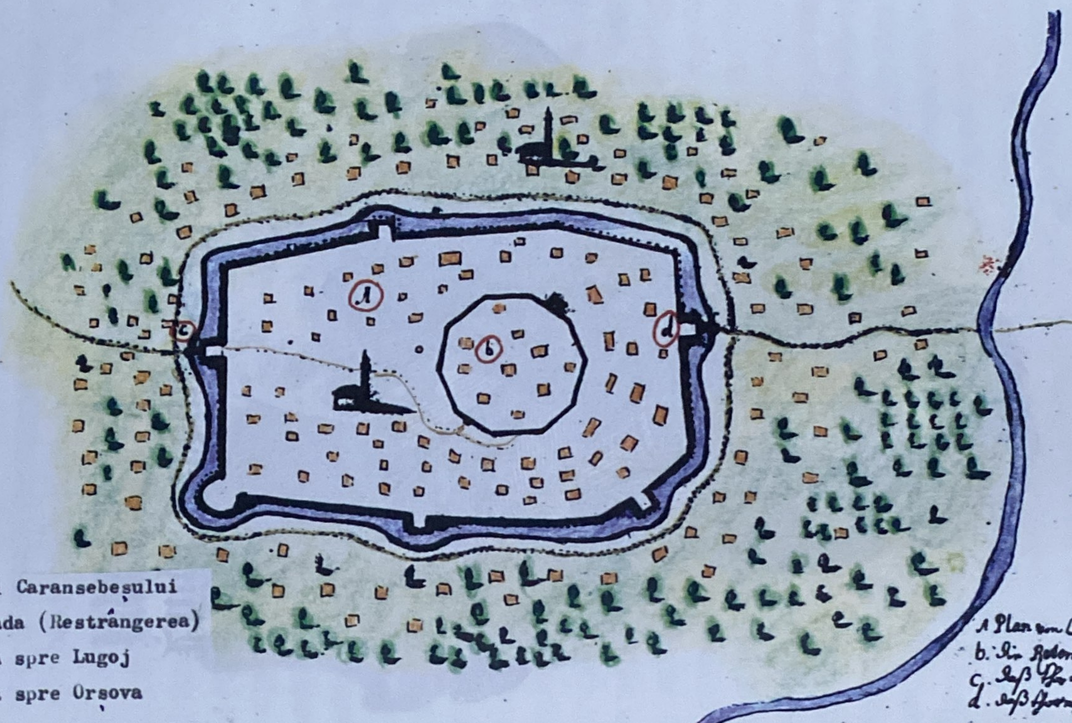
Frederico Veterani

Anexa 1

Luigi Ferdinando Marsigli

Anexa 2

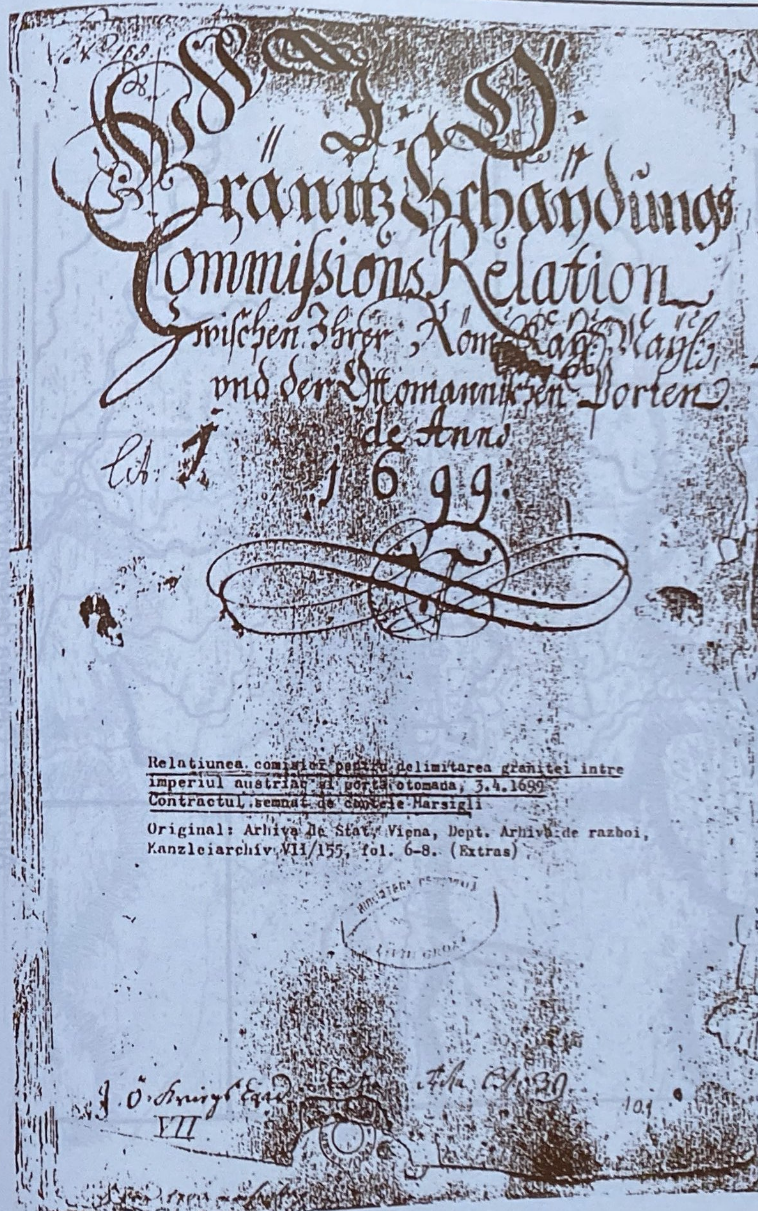
Anexa 3 Orașul fortificat

Anexa 4 Planul inginerului Visconti

Anexa 5 Cetatea în anul 1690

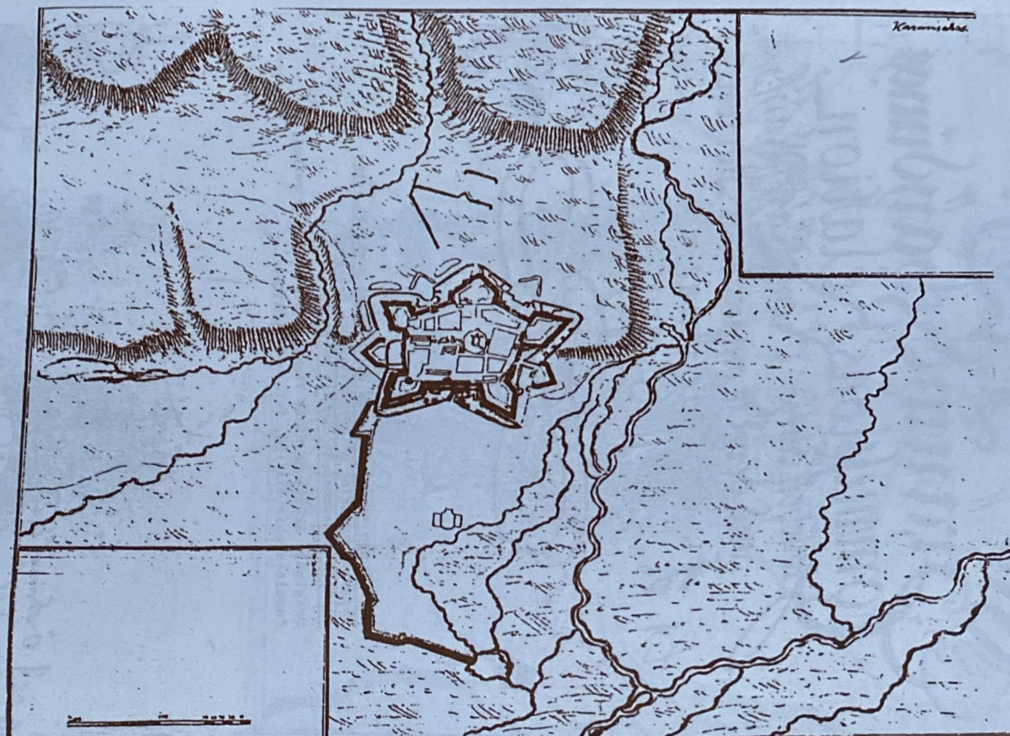
Gränitz Schaidungs
Commissions Relation
zwischen Ihrer Röm. Kay. Mayt.
vnd der Ottomannischen Porten
de Anno
1699.

Relatiunea comisiei pentru delimitarea granitei intre imperiul austriac si porta otomana, 3.4.1699
Contractul semnat de contele Marsigli

Original: Arhiva de Stat, Viena, Dept. Arhiva de razboi, Kanzleiarchiv VII/155, fol. 6-8. (Extras)

VII

Anexa 6 Reglementările lui Marsigli

Anexa 7 Cetatea desenată de Marsigli

Anexa 8 Cetatea demolată de Marsigli

Anexa 9 Schiță de recunoaștere

Anexa 10 Titlul hărții lui Marsigli

NOTARUM EXPLICATIO

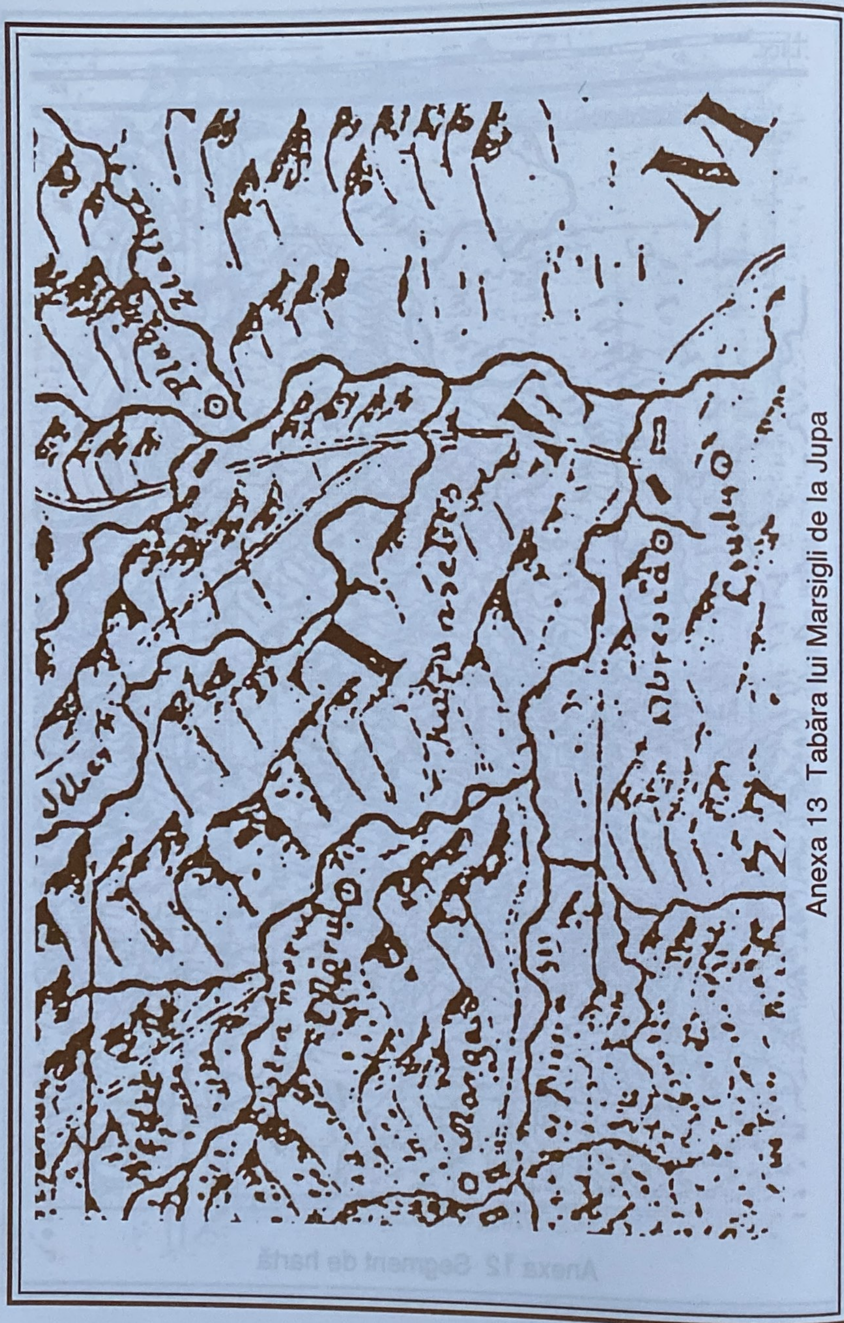
Color luteus Imperium Caesareum,
rubeus Turcicum respicit;
Signa autem,

Vias
Castrametationes Commissarij Caesarei
Castrametationes Commissarij Turcici
Terra, aut lapidum cumulos Limites Artificialia Signa
Urbes principaliores
Loco praesidiis munita;
Vicos aut pagos,
Loca destructa ac deserta;
indicant.

Joh: Christoph: Müller, Norimbergens. Fecit.

Anexa 11 Legenda hărții

Anexa 12 Segment de hartă

Anexa 13 Tabăra lui Marsigli de la Jupa

DOTAREA
CU ARMAMENT ŞI MUNIŢIE A COMPANIEI DE GRĂNICERI DIN CARANSEBEŞ ÎN ANUL 1792

Între multiplii factori care stau la baza succesului în luptă, un loc de frunte îl ocupă dotarea trupelor cu armament şi muniţie.

În cele ce urmează mi-am propus să analizez rezultatul recensământului centralizat la Biserica Albă la 19 septembrie 1792.

Datele sunt cuprinse în **„SITUAŢIA SORTIMENTELOR DE ARMAMENT ŞI MUNIŢIE A INFANTERIŞTILOR, TRĂGĂTORILOR DE ELITĂ ŞI ARTILERIŞTILOR CE SE GĂSESC ÎN REGIMENTUL DE GRANIŢĂ VALAHO-ILIR”.**[1]

Din tabelul respectiv am extras doar datele referitoare la compania din Caransebeş.[2]

De reţinut că recensământul a fost executat imediat după încheierea tratatului de pace de la Şiştov (1791), tratat încheiat între Curtea de la Viena şi Înalta Poartă după războiul desfăşurat în anii 1788 şi 1789.

Din centralizatorul respectiv am ales doar principalele tipuri de armament portativ şi muniţie. Din tabel rezultă situaţia armamentului şi a muniţiei existent la soldaţi, în magazia companiei şi în depozitul regimentului, la Biserica Albă.[3]

Armament pentru infanterişti:

Săbii

prima calitate: 1 / 0

cu mâner: 6 / 0

fără mâner: 283 / 0

Puşti model nou[4] 239 / 0

Baionetă cu teacă: 239 / 0

Armament pentru trăgătorii de elită

Saci

simpli: 0 / 2

dubli: 21 / 1

Suliţe: 21 / 3

Extractor de cartuşe: 21 / 2
Sticle pentru praf de puşcă: 21 / 3
Măsură pentru praf de puşcă: 21 / 3
Model de glonţ: 21 / 3
Şurubelniţă: 21/3
Cleşte de smuls: 21 / 3
Pistoale: 26 / 0
Sortimente de muniţie
Pentru infanterişti
patroane 6/4 ţoli: 47.800 / 8960
pietre pentru puşti (cremene): 478
Pentru trăgătorii de elită
gloanţe: 1440 / 180
patroane pentru carabină: 1440 / 180
capse pentru carabină: 960 / 14
Pentru artilerişti
patroane: 32 / 0
capse pentru pistoale: 52 / 0

Analizând situaţia mai sus prezentată rezultă unele concluzii demne de luat în seamă:

- compania de la Caransebeş a fost dotată numai cu armament nou;
- compania a fost asigurată cu muniţie conform instrucţiunilor;
- s-a prevăzut şi asigurat şi rezerva de muniţie necesară;
- trăgătorilor de elită li s-a asigurat integral muniţia şi accesoriile prevăzute de instrucţiuni.
- de reţinut că armamentul şi muniţia necesară se găsea permanent asupra grănicerilor.

De aici concluzia că regimentele grănicereşti şi companiile din compunerea acestora au fost dotate cu armament şi muniţie avându-se în vedere misiunile ce le aveau de îndeplinit şi în timp de pace pe linia de frontieră.

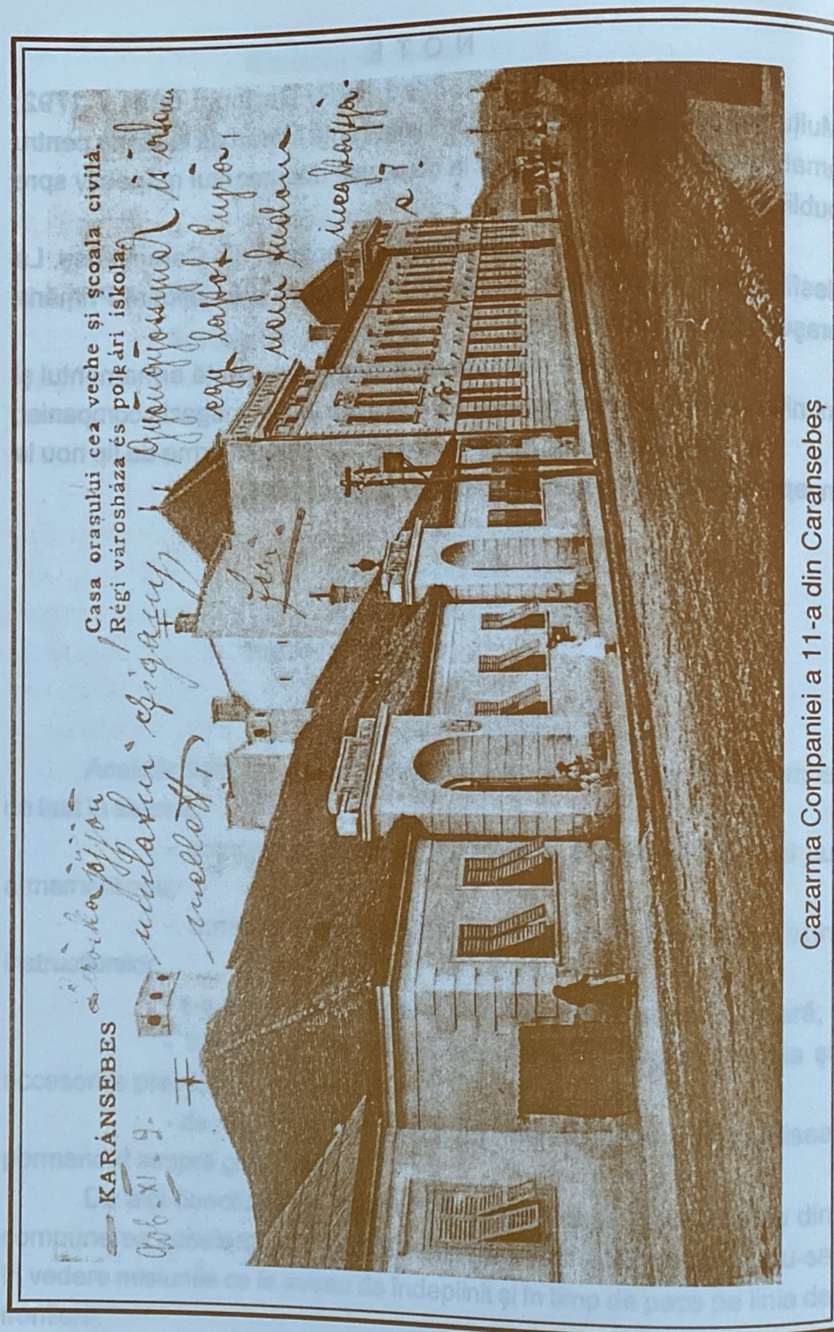
NOTE

1.- Kriegsarchiv, Wien, Fond HKR, Cartonul 6021 / 1792; Mulţumesc şi pe această cale domnului Trinţu Măran de la Viena pentru amabilitatea cu care mi-a pus la dispoziţie documentul respectiv spre publicare.

2.- Vezi anexa nr. 1 cu clădirea companiei din Caransebeş. La desfiinţarea regimentului în clădirea respectivă a funcţionat Primăria oraşului până în anul 1902;

3.- Cifrele scrise sub formă de fracţie reprezintă armamentul şi muniţia aflată asupra grănicerilor şi cea existentă în magazia companiei;

4.- Regimentul de graniţă valaho – ilir a primit arme de tip nou la începerea războiului austro – otoman din anul 1788.

Cazarma Companiei a 11-a din Caransebeș

UN DOCUMENT UITAT DE VREME ȘI DE VREMURI

Fericirea face să primesc, cu ani în urmă, din partea familiei Călțun un document legat de viața orașului Caransebeș. Documentul a fost scris pe pergament cu ocazia zidirii spitalului orășenesc situat în Țarină, în partea de nord a orașului.[1]

Din documentul respectiv rezultă mai multe date importante pentru o posibilă monografie a orașului.

Documentul a fost compus de Constantin Călțun junior, pe atunci ajutor de primar.[2]

Această informație rezultă din consemnarea pe care o face acesta, cu creionul, la sfârșitul documentului: „Textul acesta l-am compus eu, C. Călțun".

Tot din document rezultă că medicul șef al orașului și director al noului spital a fost Dr. Virgil Budințeanu.[3] Documentul mai precizează că până la acea dată spitalul orașului Caransebeș a funcționat în clădirea de pe strada Horea, colț cu strada Eftimie Murgu, actuala secție dermato a orașului.[4]

Având în vedere claritatea conținutului documentului, am găsit necesar să nu-l mai comentez ci să îl pun integral la dispoziția cititorilor:

„Litere comemorative

În numele Sfintei Treimi, al Tatălui, al Fiului și al Sfântului Duh și în ziua de Sâmbătă 14 Octombrie 1933 una mie nouă sute treizeci și trei, sărbătoarea maice Paraschiva, în al 15-lea an de la unirea noastră cu Țara-mamă, sub domnia Majestății Sale a regelui României

Carol al II-lea,-

Fiind președinte al Consiliului de Miniștri

Dr. Alexandru Vaida-Voevod,

Președintele Partidului Național-Țărănesc

Ministru al Muncii, Sănătății și Ocrotirilor Soc.

D. R. Ionițescu

Prefect al județului nostru Severin (Banat)

Dr. Titus Olariu,-

Iar Episcopia noastră ortodoxă română a Caransebeşului fiind văduvită prin adormirea în Domnul a Episcopului Dr. Iosif Traian Badescu,-

Sfinţitu-s-a şi pusus-s-a

Piatra fundamentală a spitalului nou comunal al oraşului Caransebeş, ca peatra aceasta să rămână pe vecie zidit acest templu al carităţii, menit, ca harul Celui de sus şi cu ajutorul priceperii medicilor noştri luminaţi, pe cei care vor fi adăpostiţi aici să-i vindece, precum se tămăduiau şi aceia cari cu credinţa fermă atingeau racla moaştelor Cuvioasei maice Paraschiva.-

Primarul oraşului Nicolae Domăneanţu,

Ajutorul de primar Constantin Călţun (iun),

Membrii delegaţiei Consiliului: Romulus Gh. Ancuşa, Petru Bancea, Nicolae Lilescu, Simeon Mageriu şi Constantin Suru.

Membrii Consiliului Comunal: Dimitrie Călţun, Alexandru Curiac, Nicolae Domăşneanu, Vuia Frenţiu, Andrei Ghidiu, Mihail Jumanca, Pavel Jumanca, Nicolae Lăzărescu, Francisc Müller, Dr. Dimitrie Novăcescu, Rudolf Pollak, Dimitrie Radulovici, Dr. Blasius Schütz şi Dimitrie Sgăvârdea, apoi

Funcţionarii superiori orăşeneşti ceilalţi: Teodor Dragomir, Gheorghe Inándy, Ioachim Jumanca, Dr. Liviu Grozavescu, Dr. Emerik Lukács, Mihail Petrovszky, Eugen Cismaş, precum şi Conducătorul zidirii acestui spital: Ing. Virgil Jurca,- au dorinţa fierbinte ca precum peatra fundamentală leagă aceste ziduri şi le ţine cu tărie ca să nu se surpe, tot astfel toţi cetăţenii acestui oraş să fie pătrunşi totdeauna de virtutea cetăţenească a dragostei faţă de aproapele, spre binele şi fericirea lor, spre alinarea durerilor celor suferinzi şi spre mărirea numelui lui Dumnezeu !

Acest spital se zideşte din bugetul comunal, pe locul primăriei dinspre nordul oraşului, în apropierea spitalului de izolare şi a grădinăriei comunale şi va înlocui vechiul şi nemaicorespunzătorul spital, care e aşezat în edificiul comunei din colţul străzilor Horea şi Eftimie Murgu şi care a devenit de câţiva ani numai dispensar, în baza unor dispoziţii mai înalte.

Hotărârile luate până acum cu privire la această zidire, foarte necesară trebuinţelor cetăţeneşti, sunt cele ale Delegaţiei consiliului actual sub No. 4.123 din 21 Octombrie 1932, No. 5.087 din 2 Decembrie 1932 şi Nrul. 2.673 din 15 iulie 1933, precum şi cea a Consiliului Comunal de sub Nrul 45 proces verbal din 19 iulie 1933.

Însemnatu-s-au aceasta spre vecinică amintire pe acest pergament iscălit de primarul oraşului Caransebeş.

Primar."

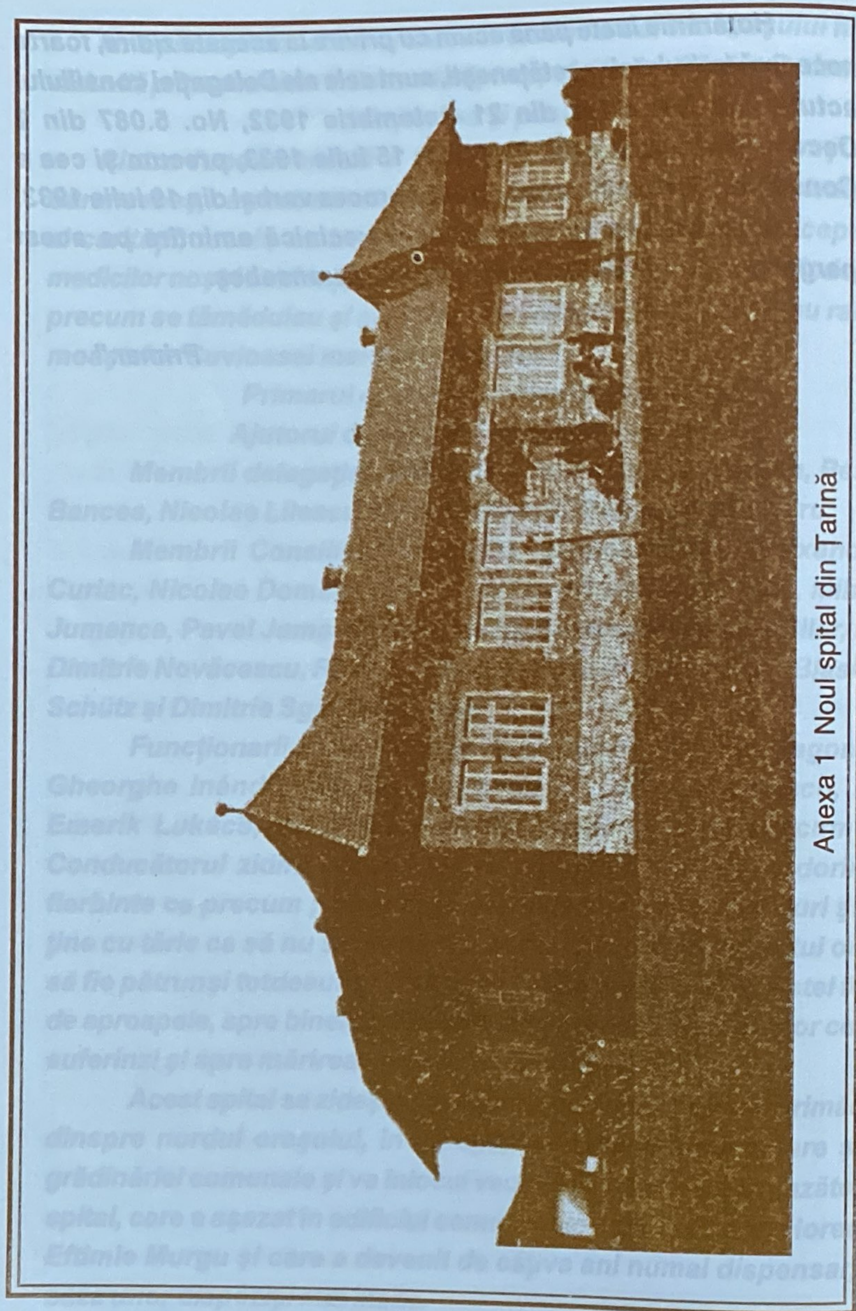
NOTE

1.- Vezi anexa 1

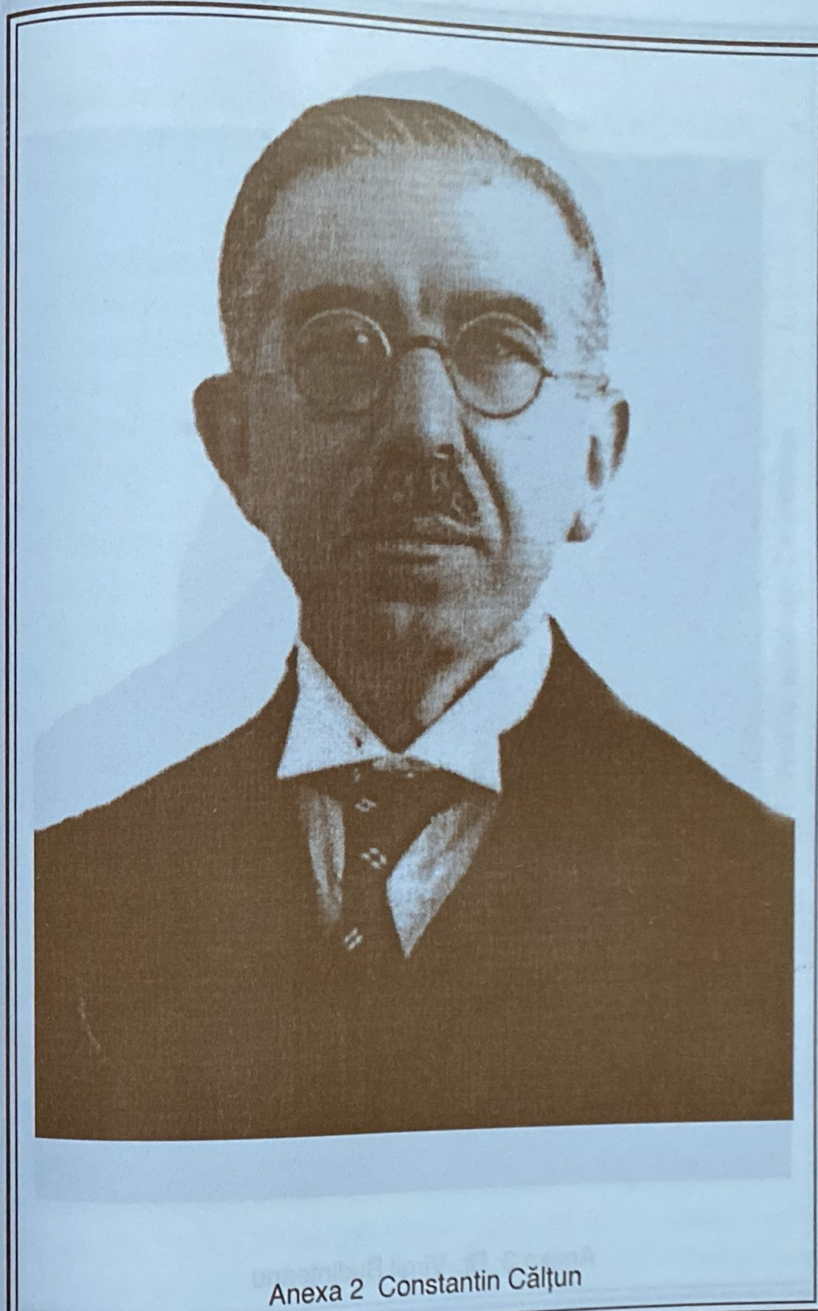
2.- Vezi anexa 2

3.- Vezi anexa 3

4.- vezi anexa 4

Anexa 1 Noul spital din Tarină

Anexa 2 Constantin Călțun

Anexa 3 Dr. Virgil Budințeanu

Anexa 4 Vechiul spital din Caransebeș

PLĂCI COMEMORATIVE ÎN CARANSEBEŞ

Străzile şi casele au amintirile lor, ele trezesc în noi nostalgie, la gândul unor vremuri apuse. În sufletul nostru amintirile ne răscolesc şi ne determină să retrăim ceea ce a fost frumos, evenimente sau persoane dragi care au trecut în veşnicie.

Oamenii au găsit o cale pentru neuitare, fapt ce i-a determinat ca pe casele unde au trăit anumite personalităţi să fixeze plăci comemorative care să amintească trecătorilor frumoasele momente care au devenit istoria locului.

De la această regulă nu s-a abătut nici Caransebeşul. Tocmai acest lucru m-a îndemnat să descriu plăcile comemorative din oraş ca să se ştie, iar evenimentele şi persoanele respective să intre în eternitate.

EPISCOPIA DIN CARANSEBEŞ ŞI SEMINARUL TEOLOGIC (Str. Mihai Viteazu nr. 11)

În zilele de 21 şi 22 octombrie 1995 au avut loc sărbători aniversare cu ocazia împlinirii a 130 de ani de la restaurarea Episcopiei ortodoxe la Caransebeş şi tot 130 de ani de activitate teologică neîntreruptă la Caransebeş.

Animatorii şi organizatorii manifestărilor sărbătoreşti au fost regretatul episcop Emilian Birdaş şi Dr. Ionel Popescu pe atunci director al Seminarului Teologic.

Au ţinut să fie prezenţi Înalt Prea Sfinţia Sa Dr. Nicolae Corneanu, Mitropolit al Banatului şi Dr. Timotei Sevici, Episcop al Aradului. Nu au lipsit nici autorităţile judeţene şi locale precum şi un numeros public.

Preafericitul Teoctist <Patriarhul României> a trimis un vibrant mesaj de binecuvântare.

La ora 11,30 a avut loc dezvelirea plăcilor comemorative pe clădirile respective.[1] Am ţinut să prezint cititorilor o fotografie mai veche a reşedinţei episcopale cu consemnarea făcută cu mulţi ani în urmă de Prof. Dr. Dimitrie Cioloca.

Menţionez că plăcile respective au fost confecţionate la Rusca Montană prin grija Pr. Prof. Dr. Ionel Popescu. Ele au fost dăruite de o familie de credincioşi din Rusca Montană care au ţinut să-şi păstreze anonimatul. Un gest ce nu mai are nevoie de comentarii.

SOCIETATEA FEMEILOR ORTODOXE (Str. C.D. Loga nr. 8)

În anul 1883, din iniţiativa Elenei de Iacobici[1], a fost înfiinţată *„Societatea femeilor române pentru regularea şi înfrumuseţarea cimitirului greco-oriental român din Caransebeş"*.

Pe lângă problemele legate de cimitirul Sf. Ioan, Societatea a mai realizat expoziţii etnografice, a participat la constituirea unui spital în timpul primului război mondial, a susţinut conferinţe cu scop educativ pentru mame şi gospodine şi alte activităţi.

În anul 1926 au fost puse bazele *„Societăţii ortodoxe a femeilor române"* care a fost o continuatoare a societăţii înfiinţată de Elena de Iacobici.

Din realizările noii societăţi amintesc: organizarea de şezători religioase şi culturale, ajutorarea familiilor sărace, zidirea capelei din Cimitirul Eroilor (1931) şi altele.

În timpul celui de al doilea război mondial Societatea a avut un rol însemnat în îngrijirea răniţilor din Spitalul militar ce funcţiona în Caransebeş.

După anul 1945 Societatea îşi încetează activitatea, ea fiind reluată după anul 1989 sub conducerea doamnei Rodica Popescu.

Prin grija actualei preşedinte, ing. Monica Iacobescu, casa Sequens lăsată prin testament Societăţii femeilor ortodoxe, a fost retrocedată acestei Societăţi. Cu acest prilej Ing. Monica Iacobescu şi Prof. Mariana Poneţchi împreună cu membrele Societăţii au strâns suma necesară pentru fixarea pe clădire a unei plăci comemorative.[3]

PALIA DE LA ORĂŞTIE (Str. C.D. Loga nr. 16)

În anul 1582 a ieşit de sub tipar Palia de la Orăştie. La traducerea ei au lucrat cinci cărturari români dintre care doi au fost din Caransebeş. Funcţiile caransebeşenilor, ca de altfel şi a celorlalţi, sunt consemnate în prefaţa cărţii: ***„Cu mila lui Dumnezeu şi cu ajutorul Fiului şi cu săvârşitul Duhului sfânt, eu Tordaş Mihaiu, ales piscopul românilor în Ardeal şi cu Herce Ştefan propovăduitorul evangheliei lui Hristos în oraşul Căvăran Sebeşului, Zăcan Efrem, dascăl de dăscălie a Sebeşului ..."***

Cu alte cuvinte unul era preot iar celălalt dascăl la o şcoală ce pregătea învăţători.

A fost pe deplin îndreptățit faptul că la împlinirea a 420 de ani de la tipărirea Paliei, să se dezvelească o placă comemorativă fixată pe fațada Liceului Pedagogic din Caransebeș, școală ce este continuatoarea celei la care a funcționat Efrem Zăcan.[4]

DOINA BANATULUI (Str. Mihai Viteazu nr. 6)

„Doina Banatului este o mărturie a miracolului caransebeșan al unor zile, săptămâni, luni și ani în care a existat o neegalată măiestrie artistică, pe care o poți întâlni doar într-o academie de muzică, de cântec și joc în marile metropole europene. Și atunci să nu ne mire faptul că auzim adesea punându-se semnul egal între orașul Caransebeș și cetatea melosului bănățean din toate timpurile".

Sunt cuvinte spuse și scrise de cei care au în suflet cântecele și jocurile populare bănățene.

O idee salutară a făcut un miracol prin strângerea sub aceeași baghetă dirijorală a trupelor de cântăreți aflați în satele de pe văile apelor ce duc la Caransebeș. Instrumentiștii Ion Murgu, Petrică Vasile, Luca Novac, Sandu Florea, Laci Perescu și încă mulți alții, au dat viață talentului lor sub bagheta dirijorului Nicolae Perescu.

Soliștii de muzică populară Florentin Iosif, Ștefan Isac, Sonia Vlaicovici, Ana Pacatiuș, Maria Tudor, Valeria Colojoară, Achim Nica, Ana Munteanu, Dumitru Căpețean și lista ar putea continua, au fost mândria noii orchestre numită **„DOINA BANATULUI"**. Alături de aceste talente au cântat Maria Tănase, Ioana Radu, Felician Fărcașu, Alexandru Grozuță, Ion Cristoreanu și alte nume de marcă ale folclorului românesc.

Nicolae Bunei cu ortacii și ortacele lui au făcut din jocul bănățean o artă.

Sunt convins că am omis, fără voia mea, multe nume care au făcut fală ansamblului de la Caransebeș. Pentru a îndrepta omiterea făcută îmi cer scuze și recomand cititorilor cartea „O viață închinată folclorului" scrisă cu mult suflet de regretatul Nicolae Pârvu și Daniela Mihai, apărută la Timișoara în anul 1998.

Era firesc să fie consfințită activitatea lor prin dezvelirea unei plăci comemorative pe fațada Casei de Cultură, lăcașul unde s-au unit în cântec și joc talentele melosului popular al gugulanilor.[5]

EROII REVOLUȚIEI DIN DECEMBRIE 1989
(Str. Nicolae Bălcescu nr. 5)

Pe fațada Cercului Militar din Caransebeș, Asociația revoluționarilor din decembrie 1989 din Caransebeș, au găsit de cuviință să dezvelească o placă comemorativă în amintirea lui Cimpoieș Viorel care a căzut eroic în acel loc.[6]

GENERALUL IOAN DRĂGĂLINA (Str. Ardealului nr. 6)

Despre viața și faptele eroice săvârșite de generalul Ioan Drăgălina au fost scrise și se vor mai scrie mii de pagini.

La 10 mai 1929 caransebeșenii au dus în nemurire faptele eroului caransebeșan. Mă voi folosi de ziarele vremii ca să descriu momentul dezvelirii plăcii comemorative pe casa în care a copilărit generalul: ***„Ziua eroilor a dat populației prilejul norocos să asiste la dezvelirea plăcii comemorative a eroului de la Jiu, Generalul Ioan Drăgălina, pusă pe zidul casei lui natale. Cuvintele rostite, atât de colonelul batalionului de vânători, Dl. N. Savu, cât și a Dlui. Primar al orașului F. Pauk, au făcut să străbată prin miile de inimi ale celor asistenți, întreg fiorul epocilor care au dus la întregirea de astăzi a românilor. Placa comemorează pe eroul răsărit din acest oraș, va servi - după cuvântul celui de al doilea orator - îmbărbătarea generațiilor viitoare la muncă dezinteresată, abnegație și jertfă. Impresie profundă au cauzat cele câteva cuvinte de mulțumire rostite de văduva soție a bravului general; era întreg sufletul său îndurerat dar satisfăcut de recunoștința posterității, cuprins în acele duioase cuvinte".***[7]

ANTONIU SEQUENS (Str. C.D. Loga nr. 8)

„Ca o manifestare de admirație pentru compozitorul care a dat neamului nostru creațiuni artistice, ca un semn de recunoștință al celor 42 de generații de elevi - a căror expresie suntem - față de profesorul, care a muncit o viață întreagă pentru ca sufletul nostru să vibreze, să se înalțe prin munca sa ne-a fost model de conștiinciozitate și cinste, ca o dovadă de stimă pentru omul, care 70 de ani și-a păstrat idealismul tinereții, pentru părintele, care poartă

cu atâta duioşie grijă de copii săi răsleţiţi în satele ţării trudind amar şi irosindu-şi puterea de viaţă, luptând cu atâtea nevoi şi atâtea necazuri".

Sunt cuvintele scrise de eminentul învăţător caransebeşan Pavel Jumanca, în numele Asociaţiei Învăţătorilor din Judeţul Severin, adresate profesorului Antoniu Sequens.

S-a născut la 18 decembrie 1865 în oraşelul Chotebor din Boemia. A urmat clasele primare şi cele trei gimnaziale în oraşul natal unde în paralel a fost pregătit în domeniul muzicii.

La 15 ani era deja student la Praga unde a avut ca profesori eminenţii muzicieni ai vremii.

În anul 1888 s-a stabilit în Caransebeş ca profesor de muzică la Institutul Teologic şi Pedagogic. Aici, datorită calităţilor sale atât în domeniul muzicii cât şi al tactului pedagogic, Antoniu Sequens şi-a câştigat stima profesorilor şi a elevilor.

A fost un desăvârşit interpret, compozitor şi culegător de folclor. Prin ceea ce a realizat a îmbogăţit tezaurul muzical al oraşului Caransebeş care l-a adoptat.

Aşa se face că munca i-a fost răsplătită, iar peste ani pe casa în care a locuit s-a fixat placa memorială prin care este trecut în eternitate.[8]

LUŢĂ IOVIŢĂ (Str. Poiana nr. 14)

„ La ordinul comandantului meu am ieşit din decung (tranşee n.a.) ***şi am dat glas torogoatei. Focurile mitralierelor şi al puştilor a încetat în ambele tabere. Eram deasupra decungurilor aşa că oricare mă putea ochi, dar n-au făcut-o. Mă ascultau italienii ca şi camarazii mei. Am închis ochii ca să nu văd unde sunt. Mi-am adus în minte imaginea unui sat bănăţean şi voiam să cred că nu cânt pe câmpul plin cu răniţi şi morţi, ci la horă în sat. Am schimbat <La Paloma> cu o horă, apoi cu o sârbă şi doine, dar am început să plâng cu suspine, n-am mai putut continua. Din tranşeele inamice aplauzele mă chemau să continui <Bravisimo seniore> se repeta, dar eu nu am mai putut să cânt. O jale amară îmi înecase sufletul. Un ordin hain***

s-a dat să deschidem focul. Am făcut-o şi noi şi italienii, dar plumbii (gloanţele n.a.) ***noştri şi ai lor se întâlneau undeva în ceruri"***.

Sunt cuvintele doinitorului Luţă Ioviţă cărora le-a dat viaţă Ion Pătăşan în cartea pe care a scris-o.[9]

Luţă Ioviţă s-a născut în anul 1883 în satul Dalci, judeţul Caraş-Severin. Încă din fragedă copilărie a învăţat de la tatăl său tainele mânuirii torogoatei. A fost un talent deosebit fapt pentru care şi-a atras simpatia ascultătorilor. A colindat prin mai toate oraşele ţării unde a fost mesagerul cântecului popular din Banat.

S-a stins din viaţă pe un peron de gară aşteptând trenul să îl ducă pe alte meleaguri unde să culeagă gloria. Trenul însă a venit prea târziu.

Pe strada Poiana la numărul 14, pe o casă cu specific grăniceresc, directorul casei de Cultură, ing. Lazăr Mihăilescu s-a străduit şi a reuşit să strângă banii necesari să fixeze o placă memorială. Trecătorul nu-l va uita astfel pe cel care cu torogoata lui măiastră a arătat lumii bogăţia melodiilor populare bănăţene.[10]

SORIN TITEL (Str. Mihail Kogălniceanu nr. 18)

„Forţa literaturii sale constă în însetate, în descoperirea capacităţii literaturii de a vorbi despre iubire".

Este doar o singură apreciere pe care o face un alt caransebeşan, Dr. Cornel Ungureanu prozatorului Sorin Titel.

S-a născut în comuna Margina (judeţul Timiş) la 7 decembrie 1935. Clasele primare le-a absolvit în comuna natală, iar cele liceale la Lugoj şi Caransebeş.

La Liceul Traian Doda din Caransebeş a activat intens în cadrul cercului literar unde a fost îndrumat îndeaproape de eminentul profesor Traian Topliceanu care i-a prezis un viitor strălucit în arta scrisului.

A urmat Facultatea de litere la Timişoara şi Cluj. După absolvire a funcţionat ca profesor în mai multe şcoli din jurul Caransebeşului. A condus cercul literar de la Casa Pionierilor şi a activat cu mult succes la Cenaclul literar de la Casa de Cultură din Caransebeş împreună cu Horea Pătraşcu, Horea Vasilescu şi George Suru.

Încă de pe băncile facultății a publicat creațiile sale literare în diverse reviste la care va deveni redactor.

Din monumentala sa operă literară amintesc: Copacul, Reîntoarcerea posibilă, Valsuri nobile și sentimentale, Noaptea inocenților, Femeie, iată fiul tău și lista ar putea continua.

O boală nemiloasă i-a curmat viața la 17 ianuarie 1985, la București în plină glorie.

Inimosul profesor Constantin Șovre, pe atunci director al Casei de Cultură din Caransebeș, s-a străduit ca pe casa în care a locuit să fixeze o placă memorială.[11]

GEORGE SURU (Str. Mihai Viteazu nr. 6)

„Era poet prin întreaga lui ființă. El trăia poezia, o visa și o respira. Avea un ținut numai de el știut în marea poezie românească, un ținut unde se retrăgea cu speranță și unde cânta adevărul și frumusețea, să le aducă oamenilor, pentru clipa de azi și pentru clipa de mâine”.

Sunt cuvintele poetului Anghel Dumbrăveanu prin care îl caracteriza pe confratele său, George Suru.

Născut la Caransebeș la 16 februarie 1940 într-un mediu familial propice dezvoltării sale intelectuale.

Studiile primare și liceale le-a urmat la Caransebeș iar Facultatea de litere la Timișoara.

Încă de pe băncile școlilor din Caransebeș i s-a apreciat talentul care însă a fost pus în valoare în anii studenției. A debutat în mai multe reviste: Tribuna din Cluj, Orizont din Timișoara unde au fost publicate cu regularitate versurile sale.

Și-a strâns creațiile literare în volumele: Pentru a iubi, Așteptarea coralilor, Semnul de taină și altele.

A fost un animator al Casei de Cultură din Caransebeș unde a strâns în jurul său tinerele talente dând viață Cenaclului literar pe care îl conducea cu dăruire.

A trecut la cele veșnice la 30 mai 1979 în plină ascensiune.

Profesorul Constantin Șovre, pe atunci director al Casei de Cultură, a propus și s-a aprobat ca instituția caransebeșană de cultură să poarte numele poetului, iar pe fațada clădirii a fost fixată o placă de marmură pe care talentatul sculptor Dan Frăsineanu i-a dăltuit chipul pentru eternitate.[12]

NICOLAE PÂRVU (Str. Muntele Mic nr. 91)

Omul care a pus bazele radioficării în Caransebeș. În liniștea tainică auzim și astăzi vocea sa convingătoare: *„Aici stația de radioamplificare din Caransebeș. Vă vorbește Nicolae Pârvu”.*

S-a născut în Caransebeș la 7 octombrie 1935. Clasele primare și liceale le-a urmat la Caransebeș, iar cele universitare la Timișoara și București.

A fost un jurnalist prolific care și-a dedicat întreaga sa activitate Banatului și bănățenilor. S-a consacrat apoi microfonului devenind un reputat reporter la Radio Timișoara.

După ce a câștigat o vastă experiență reportericească a pus pe hârtie, în mai multe volume, tot ceea ce a trăit, tot ceea ce a simțit. Din titlurile cărților amintesc: Când amintirile încep să doară; Dealul Crucii; Mariana Drăghicescu; File din istoria radiofoniei bănățene; Gugulanii – destine și pasiuni și enumerarea ar putea continua.

O boală incurabilă a pus stăpânire pe trupul său curmându-i viața la 11 noiembrie 2003.

Ilustrul caransebeșan Florentin Cârpan și profesorul Constantin Șovre au dezvelit, la 7 octombrie 2005, când ar fi împlinit 70 de ani, placa memorială pe casa în care s-a născut și copilărit.[13]

Sunt convins că acest capitol va convinge autoritățile că municipiul Caransebeș a avut mulți oameni de știință, artă și cultură ce merită să nu fie dați uitării. O modestă placă comemorativă fixată pe casele în care au trăit și muncit e pe deplin meritată.

N O T E

1.- Anexele 1 la 5.

2.- Anexa 6.

3.- Anexa 7. Informaţii primite de la doamna ing. Monica Iacobescu căreia îi mulţumesc şi pe această cale.

4.- Anexele 8 şi 9.

5.- Anexele 10 şi 11.

6.- Anexa 12.

7.- Anexele 13 la 15. Foaia Diecezană, Caransebeş, Anul XLIV, Nr. 19/1929.

8.- Anexele 16 la 18. Mai pe larg în lucrarea Dr. Dumitru Jompan, Antoniu Sequens <1865 – 1938>, Reşiţa, 2003.

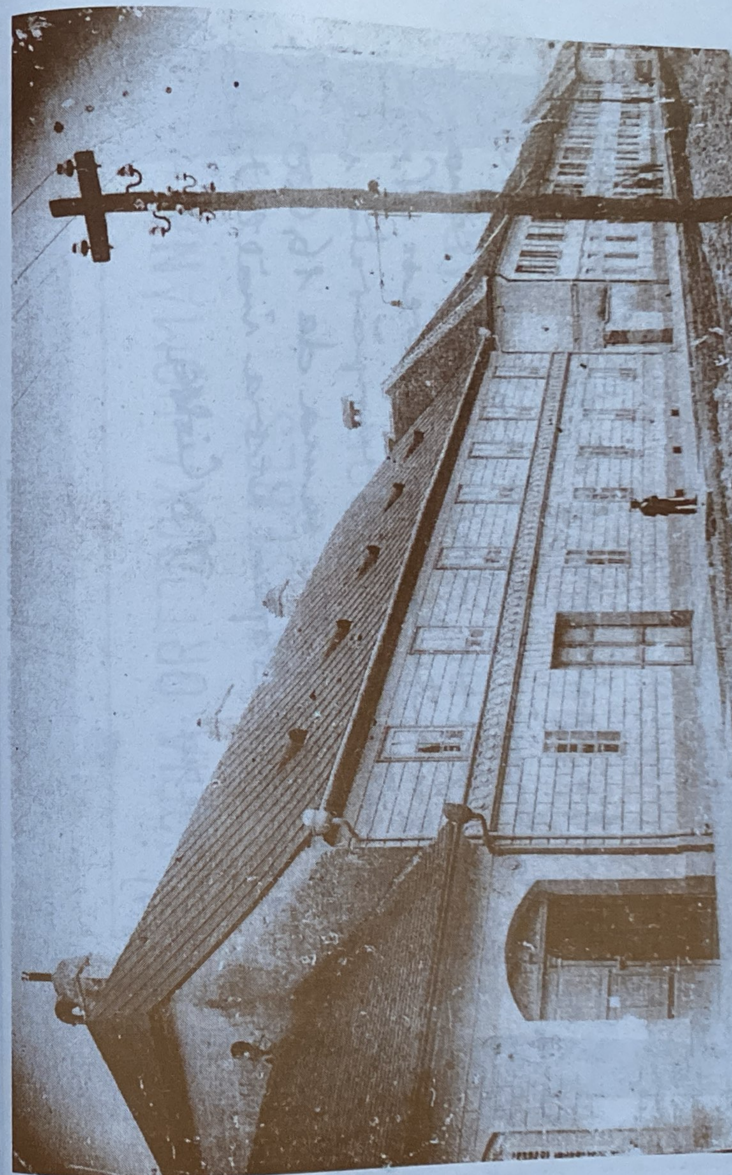
9.- Ion Pătăşanu – Berdac, Luţă Ioviţă <Barbu Lăutaru Banatului>, Timişoara, 1944, p. 26 – 27.

10.- Anexele 19 şi 20.

11.- Anexele 21 şi 22.

12.- Anexa 23.

13.- Anexele 24 la 26.

Anexa 1 Reşedinţa Episcopiei

Reședința episcopească din Caransebeș
cum eră la cumpărarea ei pentru dieceză.
Până atunci servea drept locuință coman-
dantului regimentului grănicieresc Nr. 13
(româno-banatic.) A fost cumpărată sub
episcopul Popasu pentru suma de 16,000.- fl.
Sub episcopul Popea i-s-a înălțat fa-
dada.

Zidită la 1820. (V. „F. Diec."
Nr. 24/1922, pag. 4).

Dr D. Cioloca

Anexa 2 Verso anexa 1

EPISCOPIA ORTODOXA ROMÂNĂ
CARANSEBEȘ
1865 – 1995
130 DE ANI DE LA REÎNFIINȚARE
21 OCTOMBRIE 1995

Anexa 3

Anexa 4 Seminarul teologic

Anexa 5

Anexa 6 Elena de Iacobici

Anexa 7

Anexa 8 Pagină Palia de la Orăștie

Anexa 9

PALIA DE LA ORĂȘTIE
1582-2002
IN MEMORIA
TRADUCĂTORILOR DIN CARANSEBEȘ
ȘTEFAN HERCE ȘI EFREM ZĂCAN

Anexa 10 Orchestra "Doina Banatului"

Anexa 11

Anexa 12

Anexa 13 Generalul Ioan Drăgălina

Anexa 14 Casa General Drăgălina

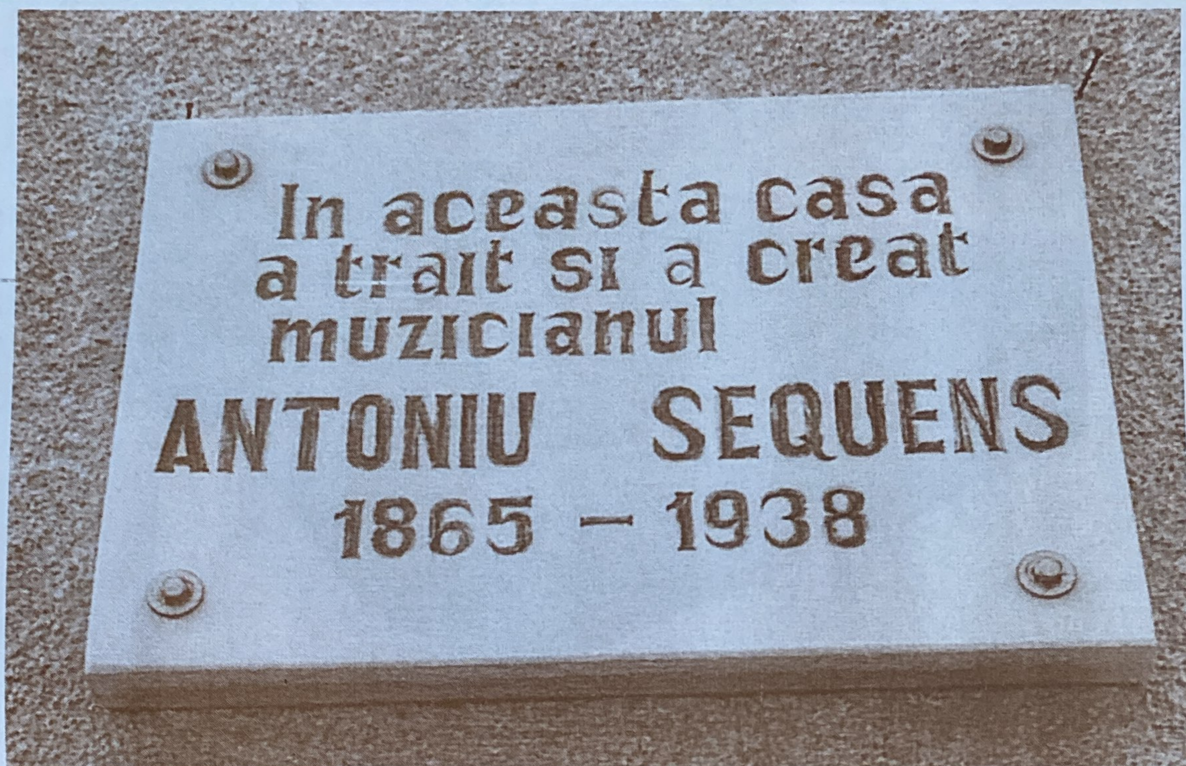
Anexa 15

Anexa 16 Prof. Antoniu Sequens

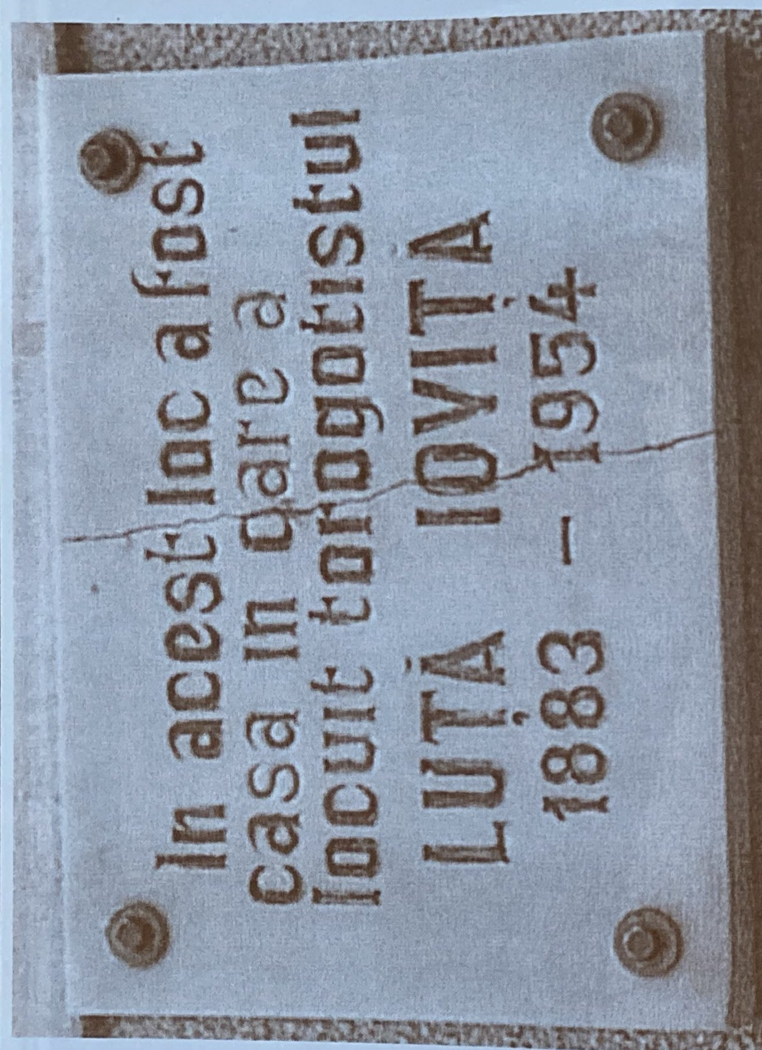
Anexa 17 Casa Sequens

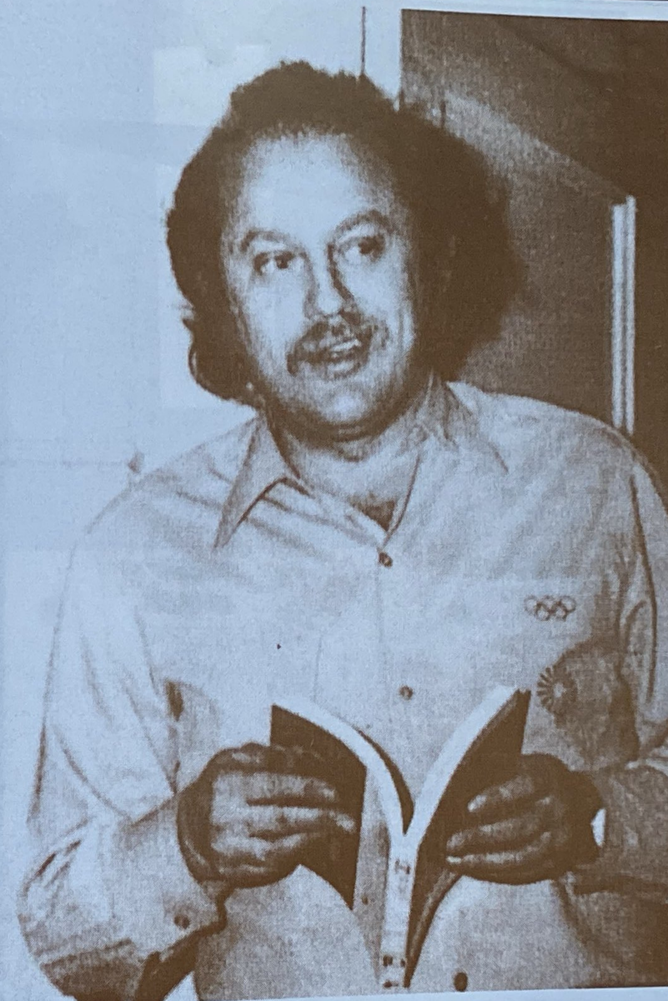
Anexa 18

Anexa 19 Casa Luță Iovița

Anexa 20

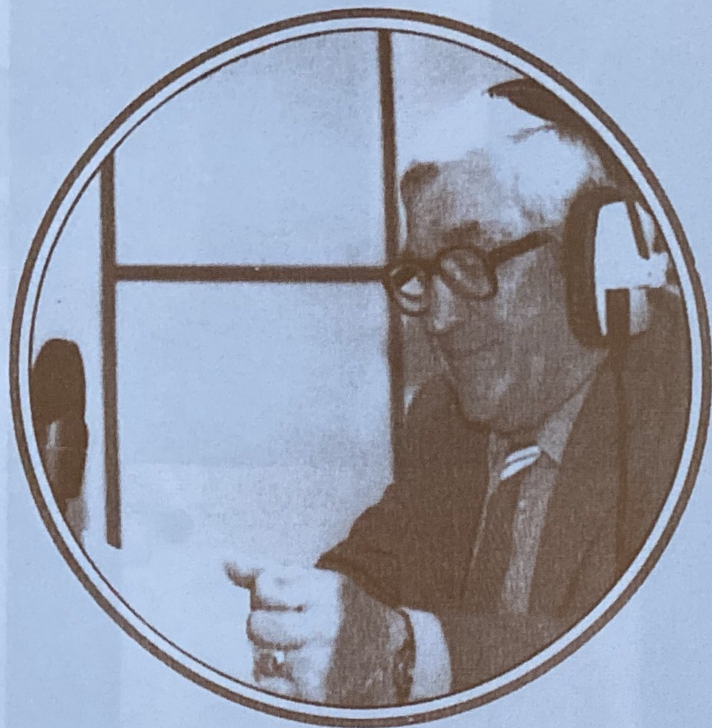
Anexa 21 Sorin Titel

Anexa 22

Anexa 23

Anexa 24 Nicolae Pârvu

Anexa 25 Casa Nicolae Pârvu

Anexa 26

O DISCUŢIE TRANSFORMATĂ ÎN INTERVIU

Nu de puţine ori m-am întreţinut în discuţii cu primarul nostru, Domnul Ion Marcel Vela. Mă interesau realizările oraşului în care m-am născut şi în mod deosebit perspectivele dezvoltării sale în toate domeniile de activitate.

Ultima discuţie am avut-o pe marginea manuscrisului meu. Totul a plecat de la o expunere pe care am făcut-o într-o şedinţă de Consiliu. La terminare am fost sfătuit să public integral materialul.

Domnul primar a rămas plăcut surprins de realizarea mea şi mi-a propus să nu mă refer doar la momente şi documente istorice, ci să scriu un capitol şi despre viitorul municipiului nostru.

I-am explicat că nu posed suficiente date referitoare la intenţiile domniei sale şi a Consiliului local cu privire la viitorul municipiului.

„Vă pot spune eu ce urmează să se realizeze în oraş" mi-a răspuns domnul Vela. Am continuat discuţia ce prin întrebările mele s-a transformat într-un interviu:

L.G. Este bine cunoscut faptul că municipiul Caransebeş are o tradiţie în ceea ce priveşte viaţa economico-socială şi comercială. Un oraş în care cultura luată sub toate aspectele a atins cote de nebănuit. Ce v-aţi propus pentru păstrarea şi dezvoltarea acestei tradiţii ?

I.M.V. Din punct de vedere economic şi social, Caransebeşul s-a dezvoltat şi a crescut ca municipiu roman încă din antichitate. În mileniul II, amplasarea cetăţii noastre la răscruce de drumuri şi conştientizarea sa în lumea medievală ca centru economic şi loc important de schimburi comerciale, au făcut ca localitatea de pe Timiş şi Sebeş să fie recunoscută în toate cele patru zări, până în cele mai îndepărtate ţinuturi. Cred că această aşezare binecuvântată de Dumnezeu, într-un loc privilegiat şi cu oameni deosebiţi (daci, romani, mai apoi gugulani şi bănăţeni), indiferent de origini, au trăit aici armonios şi cu frica lui Dumnezeu, au făcut să fim recunoscuţi şi respectaţi în regiune ca „oraş", aşa cum i se spune şi astăzi când se vine la Caransebeş.

Evident că tradiția sa economică, într-o perioadă de tranziție, trece prin unele transformări necesare pentru reaşezarea priorităților, adaptarea la o economie dinamică şi globalizarea, elemente necesare integrării în Uniunea Europeană. Totodată migrația forței de muncă, într-o pondere importantă, mai ales a celei bine pregătite, cel puțin într-o primă fază după 1 ianuarie 2007, vor face ca să fie destul de dificilă creşterea economică în mari unități reprezentative, aşa cum erau CAROMET, lider în turbine şi boghiuri de locomotive şi respectiv MOCARS, jucător important pe piața națională şi internațională a prelucrării lemnului. Probabil, în faza a doua, a aşezării cererii şi ofertei pe piața muncii, post integrare, se va înregistra o infuzie majoră de capital român şi străin care va genera cu siguranță investiții pe măsură în Caransebeş.

Până atunci sunt totuşi optimist şi mă bazez pe micii intreprinzători, cu până la 100 de salariați, în producția de bunuri şi produse.

Totodată sunt importanți pentru venitul din Caransebeş şi cei din sfera serviciilor, care, de exemplu în coletărie internațională, au situat municipiul nostru printre liderii naționali în acest domeniu.

Am chemat încă de la începutul mandatului meu de primar investitori de mărci internaționale recunoscute, care au realizat unități importante cu multe locuri de muncă pentru caransebeşeni. Vor mai veni şi alții, având în vedere că noi, administrația locală, oferim parcele de teren de câte 5000 mp. fiecare, la prețuri atractive, în timpul cel mai scurt pentru un investitor român sau străin. Condiția este să investească o sumă minimală impusă de comisia care aprobă solicitarea, sau să angajeze un anumit număr de salariați. Mai mult, oferim investitorului un termen de grație la plata terenului de un an de zile, cu condiția să demareze în acel an construcția pe care a propus-o în planul de afaceri.

Referindu-mă la partea a doua a întrebării dumneavoastră, am sentimental un tablou pe care-l văd în fața ochilor, cu toate marile personalități culturale şi spirituale care au marcat istoria noastră. Caransebeşul, din punct de vedere cultural, în evoluția sa milenară, a fost recunoscut în toate perioadele şi ca vatră spirituală importantă a Țării Banatului, mai ales că aici a fost şi reşedința uneia din cele mai vechi

episcopii ortodoxe româneşti. Cred că este o datorie de onoare pentru toți cei care, vremelnic, sunt la conducerea oraşului, să depună toate diligențele pentru păstrarea şi întreținerea acestei tradiții creştine care ne onorează şi, totodată pentru reabilitarea culturală a cetății noastre.

În acest sens, pentru continuitate, vom susține festivaluri, cenacluri, simpozioane şi toate celelalte manifestări legate de comemorarea, evocarea sau aniversarea unor personalități, meşteşuguri, tradiții şi evenimente.

Totodată, finanțăm Ansamblul profesionist „Doina Banatului" şi Fanfara Casei de Cultură, iar în acest an vom reînființa Teatrul Popular. Încurajăm scriitorii locali, artiştii şi pe toți cei care prin creațiile lor întregesc patrimoniul cultural al municipiului.

Inițiativa mea de pe vremea când eram consilier local, Simpozionul de Sculptură, iată a ajuns în acest an, la a patra ediție şi parcul Teiuş are un patrimoniu cultural de 20 de sculpturi monumentale deosebite. În mandatul meu, am inițiat Tabăra de pictură naivă, care acum este la a doua ediție.

Sărbătorile Cetății pe care le-am inițiat în anul 2004, sunt organizate pentru a treia oară. În acest an, pe lângă evocarea lumii medievale, am organizat pe ruinele Castrului Tibiscum şi „Serile Romane".

O latură importantă o constituie şi fondul de carte al Bibliotecii municipale pe care l-am îmbogățit foarte mult.

Avem o preocupare permanentă față de tinerii care se pregătesc în domeniul artei prin Şcoala de Muzică şi Arte Plastice din Caransebeş. Prin atenta îndrumare a profesorilor dorim să creştem noi talente şi în acest domeniu.

Ca perspective, doresc realizarea unei Biblioteci Universitare, prin colaborare cu Episcopia Caransebeşului, unde există un fond de carte deosebit de important. Preluarea de la România Film a Cinematografului pentru a-l transforma într-un Ateneu Cultural este un punct important pe agenda noastră.

Intenționăm să amenajăm la parterul Casei de Cultură o Galerie de Artă Corneliu Baba, pictor care este legat de Caransebeş. (Voiam să

o inaugurăm în acest an, când este „Centenarul Corneliu Baba”, dar oamenii de afaceri, chiriaşii de acolo, ne poartă prin procese şi...probabil vom rata acest eveniment al comemorării marelui artist).

Avem probleme şi cu sala de spectacole a Casei de Cultură „George Suru”, unde nu putem să continuăm reparaţiile deoarece un alt ... mare om de afaceri, înaintea venirii mele la Primărie, s-a intabulat pe aceasta într-un mod pe care nu pot să îl înţeleg.

L.G. Cum vă integraţi dumneavoastră ca primar în viaţa culturală a oraşului ?

I.M.V. Mă integrez prin ceea ce fac în fiecare zi. Aportul meu constă în susţinerea creatorilor, amatori sau profesionişti, indiferent în ce ramură culturală s-ar manifesta.

Voi face acest demers pe toată perioada mandatului meu, astfel încât creaţiile lor să întregească patrimoniul cultural local, naţional şi de ce nu...chiar universal.

L.G. Parcul din faţa Primăriei are o istorie nespus de bogată. Ce v-aţi propus să faceţi pentru a fi cunoscută şi dezvoltată ?

I.M.V. Este un privilegiu pentru noi să avem un asemenea Centru Civic, încărcat de atâta istorie şi evenimente ce ţin de evoluţia cetăţii noastre. Am propus Consiliului Local un studiu de fezabilitate şi apoi un proiect de execuţie pentru reabilitarea parcului central şi a zonei aferente. La licitaţie am avut bucuria să constat că avem o ofertă chiar din partea unei firme de arhitecţi din Germania.

Se va reda, simbolic, traseul vechiului canal (Eruga), se va redesena parcul şi aleile din faţa Primăriei, unde va fi şi o fântână, se va reamenaja parcul din faţa Liceului Traian Doda şi din jurul statuii generalului. Se vor amenaja străzile Primăriei şi Efrem Zăcan, parcarea de la Magazinul Mall, zona de lângă Biserica romano-catolică şi Catedrala ortodoxă. Aici vom valorifica dezavantajul că cele două edificii spirituale sunt atât de aproape, transformându-l într-un avantaj. Sper să realizăm un monument, ca mesaj al creştinătăţii şi al unităţii spirituale, indiferent de confesiune.

Tot aici, la ruinele vechii biserici din secolul al XII-lea, vom adopta o soluţie tehnică deosebită, pe care am propus-o proiectanţilor care au

acceptat-o imediat. Ar fi unica în ţara noastră, ea nefiind aplicată nici chiar în Germania. Cu această metodă, ruinele vor fi conservate şi protejate cu ziduri paralele, din care vor fi alimentate spoturi luminoase, iar deasupra conturului bisericii vor fi dale transparente rezistente la traficul pietonal deschis pe întreaga piaţă şi în jurul catedralei.

Am convingerea că va fi o zonă reprezentativă pentru oraş şi pentru cetăţenii lui.

L.G. Veţi aşeza la locul ce îl merită cele două busturi ce aparţin episcopului Ioan Popasu şi Dr. Iosif Olaru ?

I.M.V. Da. Am discutat cu Prea Sfinţia Sa Părintele Episcop Lucian, care a fost de acord să mutăm în Centrul Civic busturile personalităţilor pe care le-aţi amintit şi care astăzi sunt amplasate în curtea Episcopiei. Amplasarea lor se va face în scuarul din faţa Magazinului Mall, în faţa viitoarei catedrale. Totodată, intenţionăm să repunem lângă biserica romano-catolică statuia împărătesei Elisabeta (Sissy).

Planuri de viitor sunt multe, principalul este să ne dozăm în aşa fel eforturile ca să le realizăm pe toate.

L.G. Domnule primar, vă mulţumesc şi vă doresc succes.

I.M.V. La fel şi Dumneavoastră – mult succes în truda şi osteneala în folosul comunităţii şi mulţumirile mele pentru că lăsaţi generaţiilor care vin după noi – mărturii ale trecutului şi prezentului nostru zbuciumat, dar frumos şi creativ.

Interviu cu primarul Ion Marcel Vela

PLAN DE SISTEMATIZARE - PERSPECTIVE

În capitolul „Piaţa din Caransebeş, o carte de istorie" am prezentat un document ce cuprinde planul de sistematizare a pieţii în anul 1791. După 315 ani problema sistematizării a aceleaşi pieţe revine în actualitate.

Domnul primar Ion Marcel Vela mi-a pus la dispoziţie un proiect pentru **„Amenajarea centrului administrativ, inclusiv vestigiile arheologice din municipiul Caransebeş"**.

Pentru aceasta a fost elaborat de către firma Hästfelder Inginieur-Technologien SRL cu sediul în municipiul Reşiţa un studiu de prefezabilitate în două variante, care redau valoarea arhitectonică a imobilelor din zonă, prin reamenajarea spaţiilor verzi, a străzilor adiacente şi prin deschiderea Erugii (canalului) care a situat Caransebeşul ca fiind al doilea oraş din lume, după Niagara, care a avut iluminat public prin turbină proprie, precum şi amenajarea vestigiilor arheologice.[1]

Studiul cuprinde:

- reamenajarea parcului din Piaţa Revoluţiei (inclusiv fântâna arteziană);
- redeschiderea şi amenajarea artificială a „Erugii" din faţa Primăriei, a Cinematografului continuând pe strada Vasile Alecsandri până după statuia „Pro Patria".[2]
- amenajarea intersecţiei străzii Vasile Alecsandri cu strada Mihail Sadoveanu;
- punerea în valoare a vestigiilor arheologice din Piaţa Revoluţiei, respectiv ruinele bisericii de secol XIII.

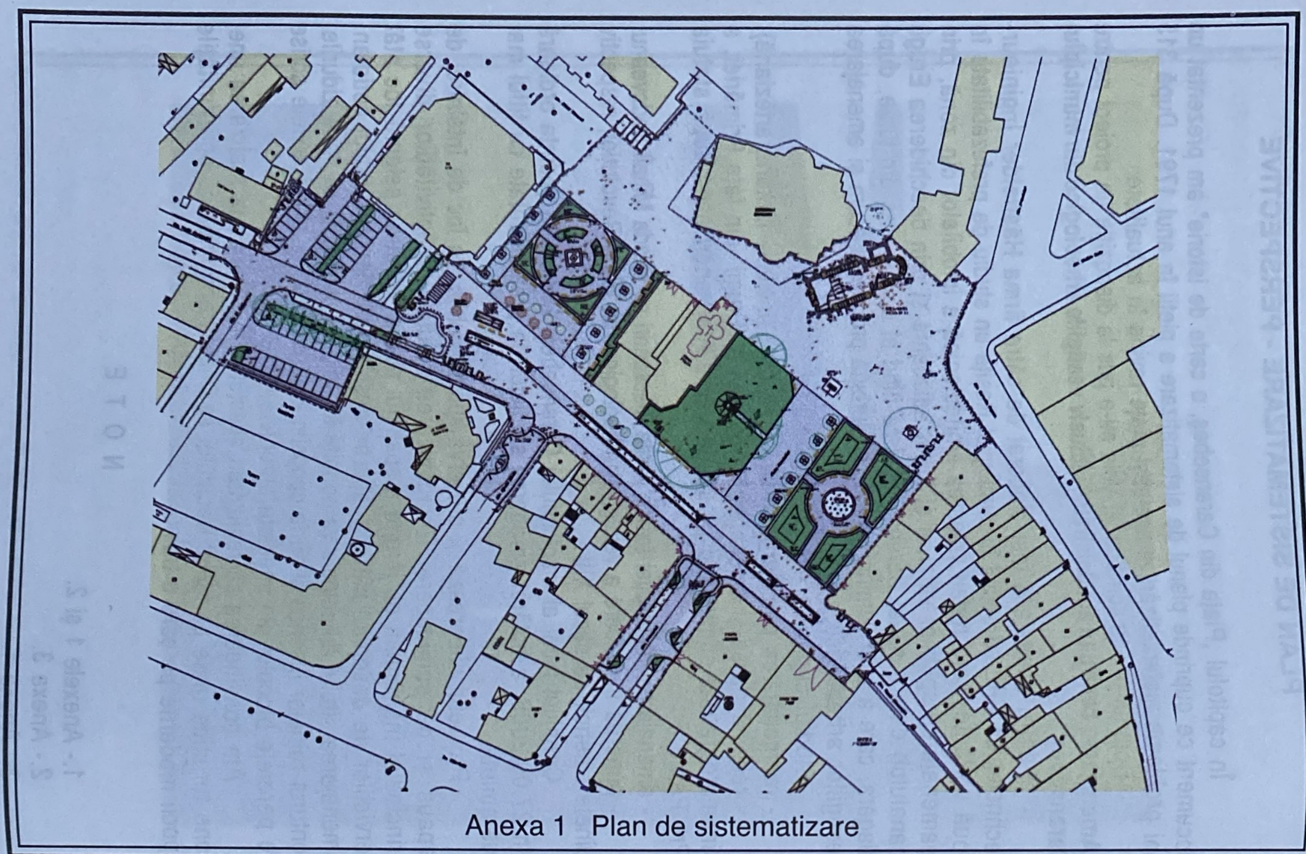
Consiliul local al municipiului Caransebeş, întrunit în şedinţa ordinară din 27.09.2005, a hotărât aprobarea studiului de prefezabilitate cu titlul mai sus amintit.

Proiectul eliberează şi prezervă spaţiul public, ca loc de întâlnire, de repaus şi de comunicare. Reorganizarea spaţială a activităţilor diverse principalul instrument de lărgire a spaţiului public. Zonarea asigură loc atât serviciilor de deservire cât şi spaţiu de desfăşurare pentru banalul cotidian. Amenajarea sitului arheologic va permite turiştilor şi nu numai să vadă zidurile, conturul ruinelor bisericii şi să ia cunoştinţă de istoricul lor citind textele scrise pe peretele blocului din imediata apropiere.[3]

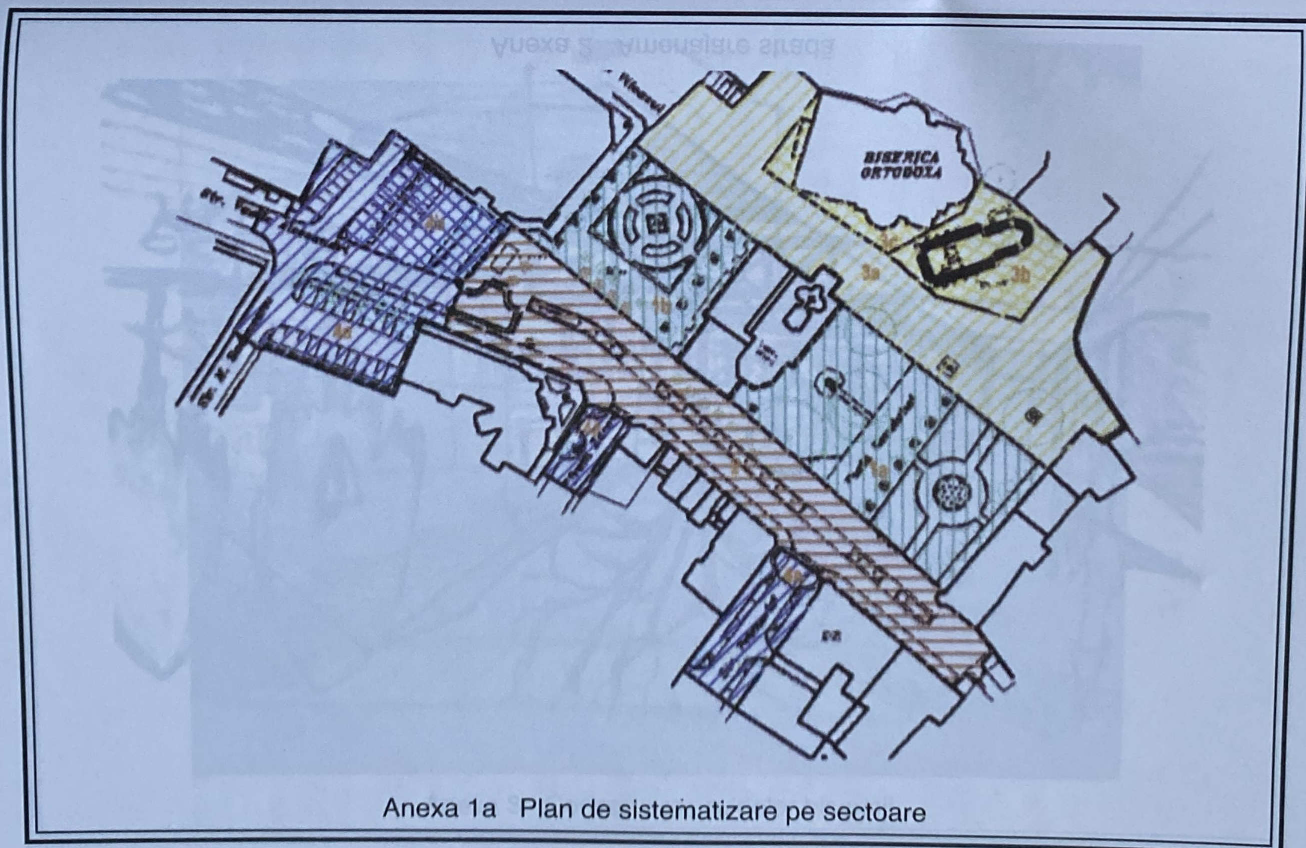
Am convingerea că realizarea acestui plan va duce la realizarea unei zone turistice unde parfumul trecutului se îmbină armonios cu oportunităţile epocii moderne pe care o trăim.

N O T E

1.- Anexele 1 şi 2.
2.- Anexa 3.
3.- Anexa 4.

Anexa 1 Plan de sistematizare

Anexa 1a Plan de sistematizare pe sectoare

Anexa 2 Amenajare stradă

Anexa 3 Conservarea ruinelor bisericii

ZUSAMMENFASSUNG

Eine Stadt deren Geschichte im laufe der Zeit verschwindet, Caransebes war Zeuge mehrerer Ereignisse, die nicht vergessen werden müssen.

Die wichtigsten Ereignisse auf dem Rathaus Platz werden im ersten Kapitel des Buches beschrieben.

Eine Stadt mit militärischen und kaufmännischer Bedeutung, Caransebes zeigt uns alle ihre Qualitäten in den Siegeln und Stempeln. In dem betreffenden Kapitel wird uns das Siegel der Stadt aus dem Jahre 1503 bis zum Stempel der Stadt nach 1918 vorgestellt.

Im dritten Kapitel beschreibt man die Aktivität des Generals Veterani und des Grafen Marsigli in Caransebes. Der erste befestigte die Burg und der letzte demolierte sie gemäß des Friedensvertrags von Karlowitz(1699).

Nach einem Dokument aus dem Kriegsarchiv in Wien beschreibt das vierte Kapitel die Ausstattung mit Ausrüstung und Munition der elften Kompanie in Caransebes, des valaho-ilyrischen Grenzeregiments im Jahre 1792.

Das letzte Kapitel des Buches beschreibt die Memorialhäuser mit Platten die an die Persönlichkeiten und an die Schul-und Kulturinstitutionen aus Caransebes erinnern.

Das Buch ist hochwertig auch wegen der großen Anzahl der Photos, das es beinhaltet.

RÉSUMÉ

Ville d'une histoire qui se perd dans la nuit des temps, Caransebes a été témoin aux événements qu'on ne doit pas oublier.

Dans le prémier châpitre de ce livre, on décrit plusieurs événements essentiels qui se sont passés dans la place devant la Mairie.

Ville d'une importance militaire et commerciale, Caransebes étale toutes ces qualités par ses scellés et ses cachets. Au long de ce châpitre, on présente le scellé de l'année 1503 jusqu'au cachet d'aprčs l'année 1918.

Dans le troisičme châpitre on décrit les activités du général Veterani et du comte Marsigli dans la ville. Le prémier a refortifié la cité en temps que le deuxičme l'a demolie conformément au Traité de paix de Karlowitz (1699).

Ayant comme principal élément un document qui se trouve aux Archives de Guerre de Vienne, le quatričme châpitre analyse les ressources d'armament et de munitions de l'onzičme Compagnie de Caransebes, appartenant au Régiment de frontičre valaho-illire, pendant l'année 1972.

Le dernier châpitre de ce livre décrit les demeures historiques aux plaques commémoratives qui rappellent aux passants la présence dans la ville des personalités valeureuses et des institutions d'enseignement et de culture.

La richesse des illustrations fait augmenter de plus la valeur de ce livre.

SUMMARY

The city of Caransebes, a city whose history is lost in time, has lived many events that must not be forgotten.

In the first chapter of this book we are described some of the most important events that took place in the square in front of the town hall.

A city with military and commercial importance, Caransebes shows us all its qualities in a number of seals and stamps. In the respective chapter we are presented the town's seal from the year 1503 to the town's stamp after the year 1918.

In the third chapter we are described the activity of general Veterani and of count Marsigli in Cransebes. The first one refortified the citadel and the second one demolished it according to the Peace Treaty from Karlowitz (1699).

According to a document found in the War Archives in Vienna, the fourth chapter analyses the armament and ammunition equipement of the 11th company in Caransebes, of the valaho-ilir frontier regiment in the year 1792.

The final chapter of the book describes the memorial houses with plaques which remind the passers-by of the personalities and the educational and cultural units in Caransebes.

The book has even a greater value because of the number of pictures it contains.

CUPRINS

Coperta: Sorin Cârstoiu

Bun de tipar 1.11.2006
Apărut 2006. Hârtie 60g/m². Format 70x100/32
Coli de tipar 3

Tipar executat la FED PRINT S.A. București,
Sucursala Lugoj, Strada Timișoarei nr. 127,
Tel./Fax: 0256-350560
www.fedprint.ro

FEDPRINT
TIPOGRAFIE

I.S.B.N.: 973-7690-42-7
978-973-7690-42-5